humanitas

OKTOBER 1962 ZEVENTIENDE JAARGANG NO. 5

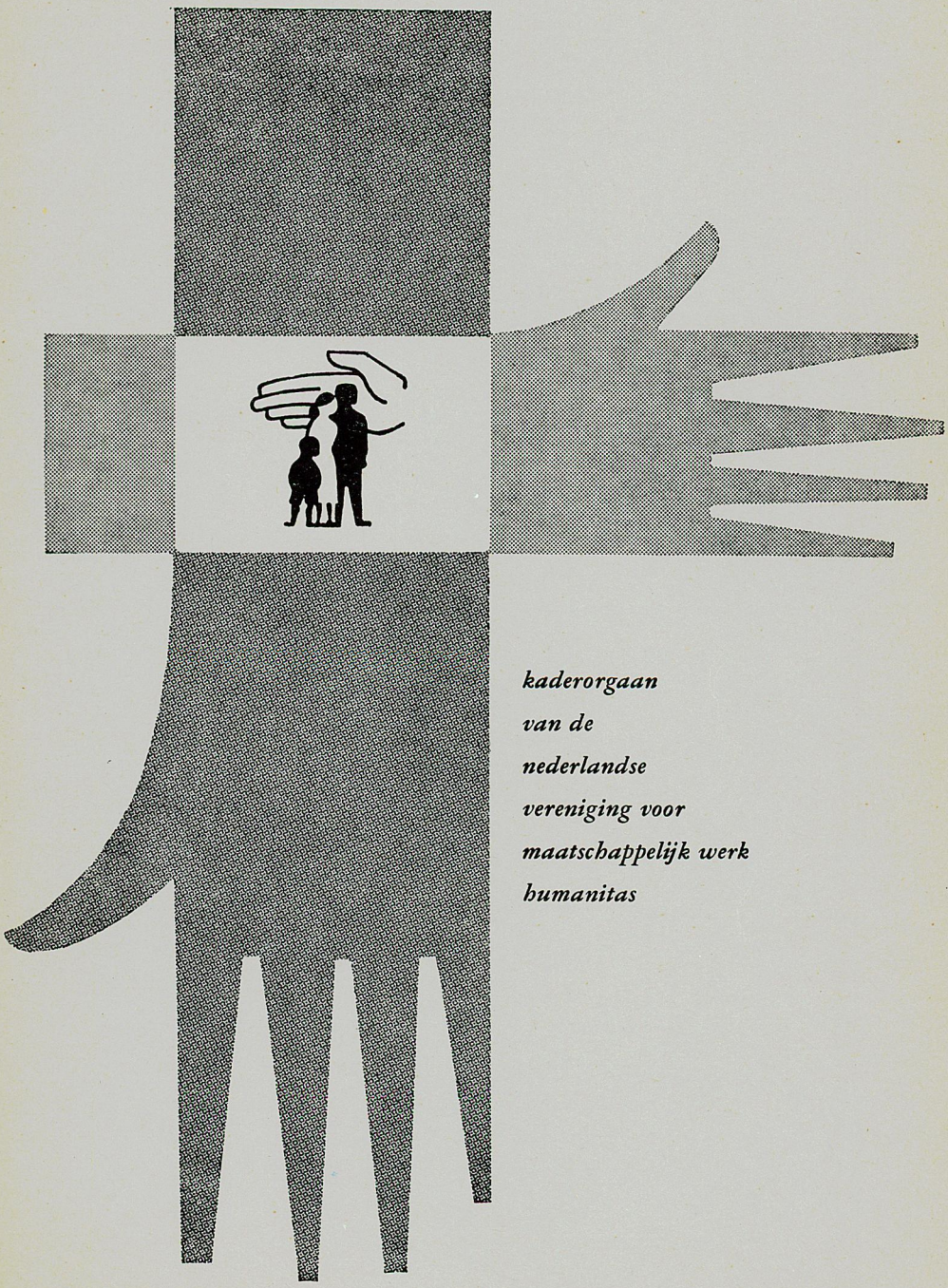

kaderorgaan
van de
nederlandse
vereniging voor
maatschappelijk werk
humanitas

CENTRAAL BUREAU 'HUMANITAS' J. W. BROUWERSSTRAAT 16 AMSTERDAM

REDACTIE:

MEJ. M. DIJKSTRA, *hoofdredactrice*
Drs. P. Albarda: *red. Algemeen maatschappelijk werk*
P. E. Hutte: *red. Reclassering*
Mevr. Ch. Ottow-Loen *red. Gerepatrieerdenzorg*
J. Maasdam: *red. Bejaardenzorg*
H. van Schaaik: *redactiesecretaris*
J. Terlouw: *red. Gezinsverzorging*
C. Uitenbogaard: *red. Jeugdzaken*
Mej. drs. R. A. E. Zijlman: *red. Maatschappelijk Opbouwwerk*

DAGELIJKS BESTUUR:

Mr. dr. J. in 't Veld, voorzitter
Prof. mr. A. D. Belinfante, vice-voorzitter
Mej. M. Dijkstra, secretaris
Mr. H. J. Timman, penningmeester
C. M. Swiebel
J. Landman
G. Rietveld
ereleden P. C. Faber en F. H. W. Vliegen

CENTRAAL BUREAU:

J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam
Telefoon: 020 - 721044
Mej. M. Dijkstra, directrice

INHOUDSOPGAVE

85 mr. J. in 't Veld: IHEU-congres in Oslo
91 F. de Groot: Sociale gedragsvorming (IX)
97 C. Th. van Schaik, arts: zedendelinquent en samenleving
102 P. E. Hutte: Forumbespreking over zedendelinquentie
107 S. S. Strik-Djoewito: Van Indonesië naar Nederland
110 H. J. Benke: De nieuwe financiële regeling inrichtingsopvoeding
113 Ir. A. Kalff: Bejaarden in Hengelo (O.)
116 Boekbesprekingen

Omslag en lay-out: Frans Bartels

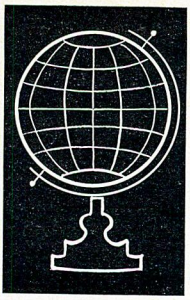

INTERNATIONALE ORGANISATIE

iheu-congres 1962 in oslo

Ik kan mij indenken, dat voor vele lezers van ons blad het opschrift boven dit artikel geen enkele aanduiding geeft waarover het eigenlijk gaat.
Laat mij daarom beginnen iets te vertellen over deze IHEU. Zij vormen de beginletters van 'International Humanist and Ethical Union'. Zij is opgericht ongeveer tien jaar geleden op initiatief van het Humanistisch Verbond Nederland, hield haar eerste congres in 1952 in Amsterdam, haar tweede in 1957 in Londen en nu begin augustus haar derde in Noorwegens hoofdstad Oslo.
Aangesloten zijn als volwaardige leden: de American Ethical Union met ongeveer 6000 leden; de American Humanist Association (plm. 5000 leden); de Bund Freireligiöser Gemeinden Deutschlands (plm. 55000 leden); de British Humanist Association (plm. 2700 leden; Ethical Union Incorporated); Humanistisch Verbond België (1750 leden); Idem Nederland (11500 leden); Indian Radical Humanist Movement (150 leden; plm. 2500 abonné's op het blad 'The Radical Humanist').
Daarnaast zijn er leden met z.g. consultatieve status, waartoe Humanitas behoort. Onder deze groep vinden wij ook het Noorse Humanistisch-Ethische Verbond (540 leden).
Ten slotte zijn er dan nog geregistreerde groepen, waarvan de belangrijkste de Fédération Humaniste Française met niet minder dan 3 miljoen leden. Voorts behoren tot deze categorie verbonden uit India, Japan, Australië, Nigeria en Israël.
In totaal waren op het congres vertegenwoordigd organisaties uit 22 landen.
Ik was er als enige vertegenwoordiger van Humanitas. Het lijkt mij echter wel gewenst ernstig te overwegen, of wij over vijf jaar op het vierde congres niet met een wat sterkere delegatie blijk van belangstelling zouden moeten geven. Niet alleen om wat wij zelf van dergelijke internationale contacten kunnen opsteken, maar vooral ook, omdat mij gebleken is, dat er in andere landen grote belangstelling is voor het meer op praktische hulp gerichte werk van Humanitas.
Dit bleek al uit de openingsrede van professor Gabriël Langfeldt, hoogleraar in de psychiatrie en schrijver o.a. van een studie over leven en leer van Albert Schweitzer. Aan deze ontleende hij het volgende citaat: 'De idee, dat elk menselijk wezen een natuurlijke aanspraak heeft op onze belangstelling en sympathie, heeft nimmer de werkelijke invloed uitgeoefend, die zij had moeten hebben. Zij werd — en wordt nog steeds — belemmerd door de krachten van rassendiscriminatie, godsdienstige dogma's en fanatiek nationalisme. Aan deze krachten is het te wijten, dat onze naaste buur ons dikwijls een vreemde is, die wij met onverschilligheid of wantrouwen tegemoet treden.'
Geen wonder, dat iemand, die zich zo sterk aangetrokken voelt tot een figuur als Albert Schweitzer, grote waarde hecht aan menselijk-ethisch gedrag, dat kern van de opvoeding behoort te zijn. Niet dat hiermede iets nieuws wordt ingevoerd, want

naastenliefde is het centrale thema van de christelijke ethiek. Maar — zo vervolgt Langfeldt dan — wij vinden dit betoon van praktische naastenliefde ook bij sommige niet-religieuse organisaties, zoals het internationale Rode Kruis, de Verenigde Naties en Humanitas in Holland.
Ook professor Karel Cuypers, hoogleraar in de astronomie aan de universiteit van Brussel, die op de openbare zondagmorgenbijeenkomst het woord voerde over 'Humanisme in het persoonlijke leven', wees op de noodzaak, dat het humanisme aandacht besteedt aan hen, die met moeilijkheden te kampen hebben en bij de kerk of haar instellingen niet terecht kunnen of willen.
Het is een uitermate belangrijk vraagstuk, vooral als wij het zien in wereldwijd verband. Een afgevaardigde van Nigeria deed een bewogen beroep op het congres: wij — niet alleen Nigeria, maar geheel Afrika — hebben u nodig.
Het Westen wil wel helpen, maar dikwijls niet zonder bijbedoeling, hetzij van politieke, hetzij van godsdienstige aard. Zending en missie doen ongetwijfeld uitstekend werk, maar de bekeringsijver staat altijd op de achtergrond.
Ligt hier niet een taak voor de internationale humanistische beweging? De volken, die pas hun politieke onafhankelijkheid verkregen hebben, behulpzaam zijn in het veroveren van geestelijke onafhankelijkheid?
Wanneer wij spreken over 'De rijpe persoonlijkheid' en 'Naar vrijheid in een georganiseerde wereld' (de beide onderwerpen waaraan het congres gewijd was), betekent dit voor de volken in de jonge staten, dat wij hen helpen moeten hun eigen weg te vinden, ook op het terrein van het maatschappelijk werk. Ook hier zal vrijheid van keuze leidend beginsel moeten zijn. Hulp op zeer ruime schaal van de rijkere landen zal nodig zijn, maar de hulp zal geboden moeten worden zonder andere voorwaarden dan die, welke een effectieve besteding van de beschikbaar gestelde gelden of goederen beogen. Geen voorwaarden dus, welke politieke of geestelijke beïnvloeding ten doel hebben.
Natuurlijk bedoel ik hiermede niet, dat de humanistische beweging in concurrentie met missie en zending een grote steunactie op touw zou moeten gaan zetten. Wilde dit werkelijk enig effect hebben, dan zou dit haar krachten verre te boven gaan. Hoogstens kan men denken aan hulp voor een bescheiden project, als dat van de Indian Radical Humanist Movement, hetgeen beoogt in het kader van de anti-hongeractie van de FAO een oplossing te brengen voor een beperkt gebied in India. Als uiting van internationale humanistische solidariteit acht ik dit uitermate belangrijk. Dit soort beperkte acties, die er vele zijn, geeft echter geen afdoende oplossing. Daarvoor zijn maatregelen op veel ruimer schaal en meer gecoördineerd nodig. Wil men daarbij elke schijn van bijbedoelingen vermijden, dan zou de hulp moeten komen uit een internationaal fonds onder beheer van de Verenigde Naties, waaraan dus zowel de communistische landen als de landen van het Westen bijdragen en waaruit alle landen zonder onderscheid steun ontvangen. Daar zijn wij helaas voorlopig nog niet aan toe. Tot zo lang moge het Westen bij zijn hulpverlening zich althans onthouden van het opdringen van eigen opvattingen en integendeel de mogelijkheden helpen scheppen om de hulpbehoevende landen in staat te stellen oplossingen te vinden voor hun problemen, die aansluiten bij de onder het volk levende opvattingen en tradities.
'Aansluiten bij' behoeft intussen weer niet te betekenen, dat geen aanpassing aan zich wijzigende omstandigheden noodzakelijk is. Maar dit aanpassingsproces zal zich moeten voltrekken zonder vreemde inmenging, al behoeft dit raad en bijstand van buiten, voor zover daaraan behoefte gevoeld wordt, niet uit te sluiten.
Dit alles geldt in het bijzonder het onderwijs, de culturele ontwikkeling en het maatschappelijk werk, waar het gevaar van geestelijke beïnvloeding het grootst is.
Als taak van de internationale humanistische beweging zie ik daarom de bestudering van de hier rijzende vraagstukken, waarbij vooral ook vertegenwoordigers van de

jonge staten betrokken zouden moeten worden. Aldus zou zij een eigen, typisch-humanistisch geluid kunnen doen horen, waar immers het uitgangspunt zou zijn niet de drang tot bekering, maar de vrije ontwikkeling van de persoonlijkheid, onder de meest verscheiden omstandigheden.
Aan een behandeling van deze vraag is dit congres nog niet toegekomen. Wel werd zij zo nu en dan aangeraakt, maar van een echte internationale verbondenheid, gedragen door een sterk gevoel van sociale bewogenheid, bleek naar mijn smaak nog te weinig. Even brak het er door heen, toen dr. Spetter, een veramerikaanste Nederlander, op dit gemis wees en in een warm pleidooi het congres voorhield, dat wij niet moeten willen zijn de 'teachers' (de onderwijzers), maar de 'servants' (de dienaren) van de wereld. Het deed mij goed te bemerken, dat geen spreker groter bijval oogstte.
Er is ongetwijfeld plaats voor een humanisme, dat uitgroeit tot een wereldbeweging. In onze verscheurde wereld heeft een breed opgevat humanisme een roeping te vervullen. Maar zo ver zijn wij nog lang niet. Prof. Stuiveling mag er dan met een zekere voldoening op wijzen, dat wij tien jaar geleden er niet van durfden dromen, dat wij in 1962 zouden dansen in het stadhuis van Oslo, er zijn vele congressen, die dansen, en in het buitenland is het geen uitzondering, dat in de burgerzaal van het stadhuis gelegenheid tot dansen wordt gegeven.
Wij staan nog maar aan een begin. Het kan een heel belangrijk begin zijn, mits begrepen wordt, dat een beweging, die een – zij het nog zo bescheiden – rol in de wereldgeschiedenis wil vervullen, haar doel slechts bereiken kan, als zij gevoed wordt door roepingsbesef, berustende op een brede visie.
Dit is ook de les, die ik voor Humanitas uit mijn belevenissen op dit Oslo-congres zou willen trekken. Het is natuurlijk erg belangrijk, dat wij onze taak op het nationale terrein zo goed mogelijk vervullen. Maar wij moeten ons niet opsluiten binnen de landsgrenzen. Ook in internationaal verband is er voor Humanitas een taak weggelegd. In de opbouw van het maatschappelijk werk in de jonge staten op de beproefde grondslag van eerbied voor de menselijke persoonlijkheid kan zij haar bijdrage leveren. Op korte termijn moet men hiervan natuurlijk niet te veel verwachten, maar een brede visie veronderstelt, dat men ver vooruit durft zien.
Er zou over het congres nog veel meer te vertellen zijn. Om het niet te lang te maken, bepaalde ik mij tot deze persoonlijke kanttekening, met de bedoeling een speciaal aspect te belichten, dat mij voor Humanitas het belangrijkst leek.

MR. J. IN 'T VELD.

stichting humanistisch centrum

'mens en wereld'

jaarverslag 1961

inleiding
In het verslagjaar werden de reeds in vorige verslagen vermelde activiteiten van het Humanistisch Instituut voor Sociologisch Onderzoek, de Humanistische Pers- en Documentatiedienst en de Ontmoetingsbijeenkomsten voor buitenkerkelijken voortgezet.
Naast deze werkzaamheden — die alleen door de gezamenlijke organisaties tot stand kunnen worden gebracht — werd ook aan de onderlinge informatie aandacht besteed. Op de regelmatig gehouden bestuursvergaderingen werden de actuele en principiële vraagstukken van de eigen organisaties belicht. In het aanhangsel van dit verslag zal hiervan een indruk worden gegeven. Er werd een begin gemaakt met het regelmatig samenstellen van een activiteiten-agenda.
In de vertegenwoordiging van de verschillende organisaties vonden enige mutaties plaats.

bestuur
De heren Polet (HV), W. Romijn (Weezenkas) en H. van Woudenberg (HWG) verlieten het bestuur, zodat op 31 december de samenstelling als volgt was:
Dagelijks Bestuur:

Mej. M. Dijkstra (Humanitas), voorzitter;
Dr. J. P. van Praag (Hum. Verbond), vice-voorzitter;
H. van Schaaik (Humanitas), secretaris;
J. Koopman (Hum. Verbond), penningmeester;
H. Bosselaar, 2e secretaris.

Mevr. D. Heroma-Meilink. (Vert. Landelijke Stichting Bureaux voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden.)
Mr. M. Knap. (Vert. Hum. Stichting Huisvesting Bejaarden.)
Dr. E. Nordlohne. (Vert. Humanistisch Thuisfront.)
A. J. Hekkelman. (Vert. Weezenkas.)
Mej. R. ter Heege. (Vert. Hum. Werkgemeenschap in de Partij van de Arbeid.)
Mevr. mr. H. Singer-Dekker. (Hoofd van de Pers- en Documentatiedienst — woont als adviseur alle vergaderingen bij.)

humanistisch instituut voor sociologisch onderzoek

buitenkerkelijkheidsonderzoek
Het eerste deel van het onderzoek naar de aard van de buitenkerkelijkheid en het proces der ontkerkelijking — de enquête — wordt door mevrouw drs. R. A. M. Kwande Liefde bewerkt en zal volgend jaar gereed komen. Inmiddels wordt voortgang gemaakt met de voorbereiding en uitvoering van het tweede gedeelte van het onderzoek, de verzameling en bewerking van 100 levensgeschiedenissen. Hieraan wordt gewerkt door mej. A. Polman en de heren J. Ietswaart en H. Laan, onder leiding van de heer drs. H. van Wieringen.
Men hoopt het eindrapport in 1962 gereed te krijgen.

onderzoek in de Zuiderzeepolders
Een onderzoek, in soort gelijk aan het buitenkerkelijkheidsonderzoek, zal worden aangevat in de streek van de Zuiderzeepolders, in samenwerking met de Sociologische Afdeling van de Directie Zuiderzeepolders en onder wetenschappelijke supervisie van prof. dr. H. C. J. Duyker.

onderzoek bejaarden in Amsterdam
Aan het Amsterdamse bejaardenonderzoek werd door mevrouw drs. M. Geilman-de Jong en mevrouw drs. A. M. Ploeger-Schaapman gewerkt.

onderzoek jeugdigen in Rotterdam
De gemeente Rotterdam entameert een jeugdonderzoek, waarbij het HISO wordt vertegenwoordigd door mevrouw drs. M. Geilman-de Jong.
Het bestuur van het Humanistisch Centrum is prof. dr. T. T. ten Have, directeur van het HISO, veel dank verschuldigd voor zijn leiding van het instituut.

pers- en documentatiedienst

In 1961 verschenen 11 nummers van de Humanistische Documentatiedienst.
Het Humanistisch Verbond organiseerde op 11 februari een persconferentie. De opkomst daarvoor was verheugend groot. Opvallend was de grote belangstelling welke van de zijde van de pers getoond werd voor het internationale Humanisme. In 28 dagbladen en alle edities van Het Vrije Volk verscheen een verslag van deze conferentie. Bovendien wijdden enkele dagbladen beschouwingen aan de betekenis van het Verbond.
De afzonderlijke jubileumvieringen in verschillende grote gemeenschappen ondervonden ook belangstelling van de zijde van de pers. Aan deze vieringen hebben 26 dagbladen een verslag gewijd.
Het Humanistisch Thuisfront hield op 12 september een persconferentie, ter inleiding van de handtekeningenactie voor geestelijke verzorging in het leger. Van deze persconferentie gaven 26 dagbladen een verslag.
De handtekeningenactie van het Thuisfront heeft, onafhankelijk van de verslagen van de persconferentie, ook nog geleid tot een lange serie reportages over het werk van het Thuisfront en vele principiële beschouwingen in de pers.
Over het algemeen kan men zeggen, dat de aandacht van de pers voor het humanisme zich nog steeds in stijgende lijn bevindt.
De Persdienst verzorgde in het verslagjaar vier maal de rubriek 'Humanistisch nieuws' voor de humanistische uitzendingen van de Wereldomroep. Deze uitzending heeft telkens plaats in de maand waarin vijf zondagen voorkomen en dan op de laatste zondag.
In de loop van het jaar werd een begin gemaakt met het toezenden van de krantenverslagen van lezingen voor het Humanistisch Verbond aan de inleider zelf of, wanneer dat niet mogelijk bleek, aan de gemeenschap die de lezing had georganiseerd. Het bleek, dat deze toezending zeer op prijs wordt gesteld.

ontmoetingsbijeenkomsten voor buitenkerkelijken
Na twee gespreksbijeenkomsten te Geleen werd een plaatselijke werkgroep gevormd, die in samenwerking met het Centrum voor het seizoen '61—'62 twee bijeenkomsten zal beleggen.
Voorbereidingen worden getroffen om de proefnemingen te vervolgen in Vlaardingen en Amsterdam.
Het bestuur meent, dat deze bijeenkomsten in de toekomst indicaties kunnen opleveren omtrent de behoefte en opzet van een vormingscentrum. Het zal nog jaren

duren voor het Humanistisch Centrum Mens en Wereld iets van dit veraf-liggende plan tot het stichten van een vormingscentrum kan realiseren, maar het hoopt, dat de besturen van de deelnemende organisaties begrip zullen hebben voor het belang van deze proefbijeenkomsten en dat zij daarvoor ook een kleine verhoging van de bijdrage aan het Centrum over zullen hebben.

bestuursvergaderingen
Er werd in totaal in 1961 vier maal vergaderd: twee maal door het algemeen- en twee maal door het dagelijks bestuur.
In de laatste vergadering van het algemeen bestuur werd aandacht geschonken aan het aanstaande congres van de 'International Humaniast and Ethical Union', dat te Oslo zal worden gehouden.

H. BOSSELAAR,
2e secretaris.

HUISVESTING BEJAARDEN

De Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden werd opgericht door de Nederlandsche Vereniging voor Maatschappelijk werk Humanitas, de Vereniging tot bevordering van zelfstandig denken De Vrije Gedachte en Het Humanistisch Verbond.
De Stichting stelt zich ten doel het bevorderen van de totstandkoming van bejaardentehuizen op humanistische grondslag, in het bijzonder ten behoeve van hen die geacht willen worden niet tot enig kerkgenootschap te behoren.
Men kan het werk van de Stichting steunen door begunstiger of contribuant te worden.
Het bureau van de Stichting stelt zich tot taak plaatselijke initiatieven met raad en daad te ondersteunen.
Adres: Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden Slotermeerlaan 1, Amsterdam-W. Telefoon 130811.

SOCIALE GEDRAGSVORMING (IX)

vorming bedrijfsjeugd

Met de artikelenserie 'Sociale Gedragsvorming' willen wij trachten op het spoor te komen van de factoren, die het leven en dus het gedrag in het bijzonder van jonge mensen bepalen. En dan die factoren die, anders dan door de individuele mens zelf of door zijn relatie met een ander, door sociale verbanden als gezin, school, clubhuis, inrichting, fabriek, kantoor enz. bepaald worden. Daarbij zijn wij dan blijkens voorafgaande artikelen bijzonder 'kien' op de belemmerende *factoren, die tot gevolg kunnen hebben, dat de mens zich misdraagt. En die misdraging noemen wij sociaal wangedrag, als de samenleving daardoor ergens verstoord wordt. Een wisselwerking dus, die tot een vicieuze cirkel wordt, als niet op een bepaald punt een tegenkracht als geneesmiddel aanwezig is of in werking gesteld wordt.*
Speciaal in dit artikel vragen wij uw aandacht voor het ook als tegenkracht bedoelde vormingswerk bedrijfsjeugd, *met het oog op het arbeidsleven van de jongere.*

veranderend motief

Met recht kan gezegd worden, dat het vormingswerk is ontstaan uit noodzaak. Mejuffrouw Schouwenaars, een onderwijsinspectrice in België, kreeg in de jaren vóór de (hopelijk) laatste wereldoorlog een open oog voor de bedenkelijke levensgang, zeg gerust ondergang van vele jeugdige fabrieksarbeidsters. De schooldeur uit, nog echt een kind, de fabriekspoort binnen, tussen de ouderen. Tussen 'volwassenen' is teveel gezegd. Gevolg: vroeg rijp. Het schoolkind wil onder de groteren meedoen, meetellen, wil jonge dame zijn met al de schittering, zwier en bekoorlijkheid van dien. Een vroeg huwelijk, dikwijls een gedwongen huwelijkssluiting, sluit de jeugdperiode af. Dan komen de zorgen, omdat zij geen echt-genote kan zijn, van het huishouden geen verstand heeft en omdat kinderen opvoeden veel meer vraagt dan kinderen voeden. De ideeën van mejuffrouw Schouwenaars kregen pas na de oorlog en niet in België, maar in Limburg en in Noord-Brabant vorm door de oprichting van Mater Amabilisscholen voor werkende meisjes. De beminnelijke moeder, afgestemd op Maria, de moeder van Jezus, als leidraad voor het programma en ideaalbeeld voor elk meisje. Als pendant van dit rooms-katholieke instituut ontstond vanuit Rotterdam het Zonnebloemwerk. Voor jongens werd jaren later ook een voorziening getroffen.

De benaming Pater Fortisscholen nam men gelukkig niet op en nu spreken wij vandaag de dag over levensscholen of vormingsinstituten.
Het zal duidelijk zijn, dat de intrede in fabriek of op atelier door jeugdigen van 14, 15, 16 jaar in de beginjaren van het vormingswerk niet gunstig gewaardeerd werd. Het langdurig staan of zitten, het eentonige gejaagde werken, het veel geld op zak hebben, het 's avonds door moeheid nergens anders toe komen dan tot dansen of bioscoop, het werd allemaal niets, eerder funest geacht voor 'dat jonge goed', 'die kinderen nog'.
En als het dan lukte van de werkgever gedaan te krijgen, dat ze een halve werkdag in de week er uit mochten om een vormingscursus te volgen, dan werd hun moeilijk, soms onhebbelijk gedrag hier verklaard, met een schuinse blik naar het bedrijf en de woorden 'het is geen wonder ook'.
Zonder nu te zeggen, dat voor een afkeurend oordeel over het werken op zich door jeugdigen of over hun werksituatie geen reden meer is, toch is er veel ten goede veranderd, zowel in de omstandigheden, waarin vele jeugdigen nu werken, als in de beoordeling van het werken zelf.
Mejuffrouw mr. M. A. Klomp, 2e voorzitster van het Nat. Centrum Vorming Bedrijfsjeugd, formuleerde het bij de viering van het tienjarig jubileum aldus:

'. . . *wel moet het inzicht veld winnen en heeft het gewonnen, dat het vormingswerk voor de jonge mens, die aan het begin van zijn maatschappelijke loopbaan staat, meer en anders is, dan het aanbrengen van een correctief. Correctief op de situatie of op de andere opvoedingsmilieu's.*
Als eerste punt van groei stel ik daarom het inzicht in het van jaar op jaar helderder zien, dat wij er niet zijn om een ongelukkige situatie te verbeteren, maar dat wij de gegeven jongere in zijn gegeven situatie aanvaardend, een vrijplaats bieden, een situatie scheppen, om die gegevenheden tot een stuk volwassenheid te verwerken'.

omvang van deelname

Deze ontwikkeling stemt dankbaar. Laten wij echter niet te snel hoera roepen. In Amsterdam b.v. zijn nog maar veertig bedrijven min of meer medewerkend. Diep onze hoed af voor deze vrijwilligers, voor deze ondernemingen met een modern personeelsbeleid, met een ruime blik, gericht op meer dan het directe belang van de eigen zaak.
Maar zolang nog honderden jongens en meisjes, zij het dan niet de nodige correctie dan toch zeker de nodige injectie tijdens belangrijke en beslissende groeijaren niet ontvangen, kunnen wij de 'gegeven werkgever' nog niet aanvaarden. Zal algemene deelname door de werkende jongeren aan de vormingscursussen gaan via een verplichting van overheidswege of meer geleidelijk door regels, die bedrijfstak na bedrijfstak zichzelf wil stellen?

de verwachtingen en de praktijk

Intussen dienen allen, die aan het vormingsinstituut gestalte geven er op bedacht te zijn, dat de jongere, die het centrum binnen komt, de werkgever, die zich het offer van gemiste arbeidsuren getroost, de samenleving, die via het overheidsapparaat voor deze gedragsvorming gelden voteert, verwachtingen te hebben. Naar mate die verwachtingen beantwoord worden, zal de bereidheid allerwegen groter worden. Dit is geen eenvoudige zaak.
Vooreerst niet omdat de verwachtingen omtrent het vormingsinstituut niet eensluidend zijn en vervolgens omdat 'vorming en ontwikkeling van de werkende jeugd' hoge eisen stelt, waaraan de gemiddelde leider maar moeilijk kan voldoen.
De verwachting, waarmee een jongere het centrum binnen stapt, is veelal niet zo

groot, is meer afwachtend. Het voordeel is, dat er in elk geval die dag, die morgen of middag niet 'gewerkt' behoeft te worden.
De verwachting van de werkgever is groter en dikwijls voornamelijk gericht door het bedrijfsbelang. Het resultaat van één of twee jaar wekelijks 8 of 4 uur verlies aan arbeidsprestatie moet gecompenseerd worden door een sterkere binding aan het bedrijf en een toenemende bereidheid om zich de resterende tijd van de korte werkweek voor het bedrijf in te zetten. Dus minder speels, minder luidruchtig, met meer begrip en beter aangepast. Kort samengevat 'door het vormingsinstituut meer mens, daardoor voor het bedrijf meer mans'. Niet onvermeld mag blijven, dat dank zij jarenlange samenwerking van vormingsleiders met bedrijfsfunctionarissen een meer adequate houding, in de eerste plaats gericht op het belang van de jongere zelf, verkregen wordt.
En dan wat betreft de derde categorie: de overheid, gerepresenteerd door ambtenaren, zuiver administratief of inspecterend verwacht — en nu denken wij met name aan het meisjeswerk — een correcte aanpassing aan de bepalingen voor het Nijverheidsonderwijs. Bepalingen omtrent programma, bevoegdheden van leerkrachten, inrichting van de centra, enz., die niet voor het vormingswerk gemaakt zijn, maar waaraan men zich voor de zo gewenste ordelijke gang van zaken houden moet.
De leiding van het vormingswerk zal voor het verkrijgen van een algemene vraag van de werkende jongeren, met daarachter hun ouders, om de cursussen te mogen volgen, een grotere bereidheid bij de werkgevers en meer armslag bij de overheid, moeite moeten doen om de verwachtingen te 'richten' en om hetgeen terecht verwacht mag worden in de praktijk gestalte te geven.
Wij noemden dit niet eenvoudig, omdat het in praktijk brengen van de doeleinden hoge eisen stelt.
Laten wij zeggen, dat het gaat om de ruimte voor en het leiding geven aan de zelfstandigwording van de werkende jeugd.
De jongere heeft, om tot zelfstandigheid te komen, vrijheid, ruimte en leiding nodig. Deze leiding moet deze bepaalde jongere, met zijn beperkte of grotere mogelijkheden, uit dàt gezin, uit diè buurt, met zò'n schoolervaring (en deze factoren zijn bij alle jongeren weer verschillend), leren kennen en begrijpen. Om adequaat op zijn arbeidsverhouding in te gaan, moet die leiding weet hebben van de verschillende werksituaties. Om deze jongere in het vormingscentrum te begeleiden, moet die leiding hem op zichzelf zien en in zijn relatie tot de groep, waarvan hij deel uitmaakt. De leiding moet naast hem staan, soms boven hem en moet hem vooruit zijn om richting aan te kunnen geven.
De leiding dient een levensopvatting te hebben, een overtuiging zonder die van anderen te minachten of de eigen mening dwingend op te leggen.
Het gebeurt allemaal met vallen en opstaan. Het is boeiend èn vermoeiend.

praktijksituaties

Wij noemen wat praktijkgevallen om het voorgaande te verlevendigen en te verhelderen.

1. Henk komt 's morgens te laat in het centrum. De eerste keer betekent dit een opmerking 'denk er om, je bent hier in de tijd van je baas'; de tweede keer heeft hij een excuus; de derde keer krijgt hij te horen dat het zo niet langer gaat. En op grond van goed samenspel met zijn directe chef in het bedrijf wordt hem in het centrum verzocht zelf even die chef van zijn te laat komen op de hoogte te brengen.

2. Lenie komt 's middags na één uur en dit wordt gewoonte. Ons contact met dit bedrijf is niet zodanig, dat het gewenste samenspel mogelijk is.
— Lenie, je bent al weer te laat.

— Ja, dat weet ik.
— Dat kun je op de zaak toch ook niet doen?
— O, dat kost je alleen twee kwartjes boete, dat is ook zo erg niet.

3. De jongensgroep begint de dag met gesprekskring. Eerst wordt de contributie geïnd, maar de wanbetaling van velen wordt verdedigd met een verwijzing naar de pas gepubliceerde verhoging van het inkomen van het staatshoofd. Een stroom van opmerkingen volgt over ons vorstenhuis en vele anderen, ook in eigen bedrijf, die 'weinig doen en veel verdienen'. En zij, dat zijn dan deze jongens, de arme stakkers, moeten van hun jeugdloon nog *f* 1,40 per maand contributie betalen.

4. Het loopt tegen Pinksteren. Ook in een algemeen instituut is informate over deze voor een groot deel van ons volk inhoudsvolle feestdag gepast. De informatie over doelloosheid, futloosheid bij velen, de bezieling, het enthousiasme van sommigen, het verschil tussen bezieling en bezetenheid, dit alles doorspekt met voorbeelden, loopt uit op een applaus van de groep en de gespreksleider gaat verbaasd terug naar zijn bureau.

5. Een groep start met een leider. Die leider moet zijn taak aan een nieuweling overdragen. Maar helaas, de nieuweling redt het niet en de oude keert terug. Weer moet hij in het tweede jaar de groep aan een opvolger overlaten. En laatstbedoelde lijkt uiterlijk sterk op zijn voorganger, die het niet redden kon. De groep rebelleert en reageert het gevoel van onbehagen af op een vervelend slim ventje in de groep. Ze willen hem eens flink op zijn donder geven, maar hij ontwijkt het duel en verdwijnt uit de groep.

6. Een tweedejaars-meisjesgroep gaat in groepjes van twee of drie enkele keren kennis maken met een bejaardenhuis, ziekenhuis of een jeugdhonk. Voor één cursiste wordt het beter gevonden, dat zij drie maal in de huishouding van een jonge moeder assisteert. Die persoonlijke aandacht doet haar goed en de vraag komt op, of niet meerdere verstandige, door kinderen aan huis gebonden moeders zouden kunnen meehelpen.

7. Een jongensgroep is in het handvaardigheidslokaal voor niets te porren. De leider pakt zijn eigen werkstuk, wekt belangstelling en van lieverlee komt de groep toch tot de gewenste activiteit.

8. Een beginnend gesprek over het al of niet in militaire dienst gaan wordt door een knaap direct in de kiem gesmoord door zijn volgende uitlating: 'Mijn vader zegt altijd: Je moet je niet eerder druk maken dan nodig is. Als het zover is, dan moet je alleen maar link uitkijken.'

9. Een groep eenvoudige kantoormeisjes blijft gereserveerd en gesloten. Het lukt niet hen uit de tent te lokken en tot spontane reactie te brengen. Leidster en gespreksleider lopen steeds weer gevaar door iets te forceren een averechts resultaat te bereiken. Ze willen of durven niet naar voren te komen; het is veiliger ongemerkt de status van kantoorbediende te voeren en daardoor enig aanzien te hebben.
Wij laten het bij dit gevarieerd beeld van ervaringen in het vormingsinstituut.

Vorming tot 18 jaar
Als wij speuren naar de belemmerende factoren, die veroorzaakt worden door het arbeidsmilieu, de arbeid zelf, in het bijzonder voor hen, die op zeer jeugdige leeftijd in het produktieproces betrokken worden, dan aarzelen wij.
Een aarzeling, omdat de mensen van het vormingswerk op een afstand staan van het bedrijf en omdat wij te maken hebben met bedrijven, die vrijwillig hun jeugdig personeel naar onze cursussen laten gaan en daarmede blijk geven van vooruitstrevend-

heid in hun personeelsbeleid. Bovendien, zoals u aan het begin van dit artikel gelezen hebt, is er in de kringen van het vormingswerk sprake van een groeiend inzicht, zeg maar een veranderde meer positieve waardering van arbeid en arbeidssituatie. Verandering van inzicht is geen schande, maar vereist wel grotere behoedzaamheid bij het speuren naar belemmerende factoren.

Een belemmerende factor achten wij de dominerende rol, die het streven naar winst bij de produktie heeft. Zoveel mogelijk goederen op zo goedkoop mogelijke wijze aan de man brengen tegen zo hoog mogelijke prijs en de afname op alle mogelijke (en onmogelijke) manieren – de reclame dus – stimuleren. De arbeider, met een diep geworteld wantrouwen tegen de volgens hem nog altijd kapitalistische werkgever, antwoordt in dezelfde trant en volgt dezelfde norm. 'Niets voor niets.' 'Wat koop ik er voor?' 'Word ik er beter van?'
Vele jongeren hebben zich deze bedenkelijke mentaliteit eigen gemaakt . . . dank zij het voorbeeld en heel letterlijk de voorspraak van de ouderen. Altijd kankeren, al bij voorbaat kankeren, als uiting van een groot wantrouwen. Je niet druk maken . . . Wij zien ze komen, de kleine jongens in een groot bedrijf, een beetje trots op het feit dat ze mee mogen doen, voor vol aangezien worden en . . . met werklust. Na een half jaar zijn ze dikwijls anders. Waarvoor zal je je uitsloven? Word je er beter van? De zaak draait toch wel.
En al geeft het geen voldoening, je kunt niet op straffe van uitgestoten te worden uit de kring van je kameraden je veroorloven anders te zijn. En een zekere lusteloosheid, samenhangende met de groeijaren, sluit aan bij de code in fabrieken en overheidsbedrijven: je niet druk maken. Dat niet anders mogen zijn, wil je door je makkers geaccepteerd blijven, strekt zich veel verder uit dan alleen het punt van niet te hard werken. Je moet je wat betreft kleding, sympathie en antipathie aanpassen aan de groep.
Er is een overvloed aan werkgelegenheid. De arbeider, ook de jeugdige arbeider wordt gevraagd, gezocht met hoog loon, met veel vakantie en aanlokkelijke emolumenten gepaaid. Dat is een voor deze groep ongekende weelde. En nu kan *hij* zich veroorloven eisen te stellen, op het hoogste aanbod in te gaan, voor een nog iets hoger aanbod weer te veranderen van werkkring. En als waarschuwend gezegd wordt, dat de tijden veranderen kunnen en dat de vroegere situatie, waarin de werknemer blij was met een baantje, terugkeren kan, dan is menig arbeider, zelf ook wel eens beducht voor een omslag van de huidige situatie, geneigd er vandaag de dag voluit van te profiteren.
Wij gunnen de werknemers de genoegdoening voor een in het verleden ondervonden bedreiging en beknotting, maar achten het doorslaan van de slinger bedenkelijk.

Belemmeringen in arbeid en arbeidssituatie . . . De lezer die belang stelt in de toekomstige ontwikkeling van een en ander kunnen wij het boeiende boek van Robert Jungk aanbevelen: 'De toekomst is al begonnen'.
En in het licht van al deze problemen wordt het steeds duidelijker, dat een herwaardering van arbeid en vrije tijd aan de orde is.

Of het werk een belemmerende factor voor het sociale gedrag is, dat hangt af van de jongen of het meisje zelf, het soort werk, de werkomgeving, de waardering of het gemis van elke kenbaar gemaakte beoordeling van de arbeidsprestatie. Wel is de mentaliteit van de jongeren, die onze cursussen bevolken, dikwijls verontrustend. Gelatenheid, gemakzucht, egocentrische gerichtheid, wij hebben er dagelijks mee te kampen.
Maar zijn dit alleen kenmerken van de werkende jeugd of ook en alleen aanwijsbaar als gevolg van een vroege intrede in het arbeidsproces? Is de nog schoolgaande en

studerende jeugd in dit opzicht anders? Het lijkt mij van niet, evenmin dat jongeren en ouderen over en weer elkaar veel te verwijten hebben.

tussen school en bedrijf

Wel meen ik te kunnen zeggen, dat het op jonge leeftijd verlaten van de school, direct gevolgd door dagelijkse arbeid, waar ook, zonder een verdere *pedagogische begeleiding,* betekent, dat wij deze jonge mensen tijdens belangrijke groeijaren tekort doen. Ook, als wij dan met een zuiver technisch gerichte vakopleiding volstaan, of dit alleen wat aanvullen met rekenen, taal.
De overgang van school naar bedrijf vormt geen situatie, die op zichzelf als ongunstig voor het sociale gedrag beoordeeld moet worden. Het is wel een riskante situatie.
Een meisje, gisteren nog schoolkind, vandaag op atelier, fabriek of op dat bedrijf, dat kantoor heet, loopt licht de kans niet langer zichzelf te zijn, maar een rol te gaan spelen. De rol van het grote meisje, dat zich in haar doen en laten laat bepalen door de mode, de code van haar leeftijdgenoten, vaker door de oudere meisjes, door de dominerende figuur onder die oudere meisjes. Aan hun manier van praten over het werk, over anderen, over de jongens, de omgang met dezen past zij zich aan, tenzij . . .
Tenzij opzettelijk ruimte voor haar gemaakt wordt om langzamerhand in de nieuwe situatie in te groeien, vage verlangens en vermoedens omtrent iets anders en beters voor en met haar in woord en daad vertolkt worden.
Persoonlijk ben ik van mening, dat karaktervormend onderwijs tot de leeftijd van 18 jaar en dus niet gedurende één of twee jaar, zeer wenselijk is en dat hiervoor een deel van de arbeidstijd buiten de directe arbeidssfeer dient gereserveerd te blijven.

F. DE GROOT,
directeur van de Stichting
'Nuvola' te Amsterdam.

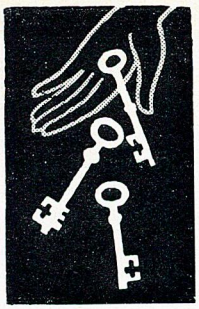

RECLASSERING

zedendelinquent en samenleving
een conferentieonderwerp met vele aspecten

De Landelijke Sectie Reclassering organiseerde dit jaar in samenwerking met de gewestelijke besturen een drietal regionale conferenties voor de reclasseringsvrijwilligers uit onze kring, werkend in het kader van het Nederlands Genootschap tot Reclassering en nodigde hierbij belangstellende beroepskrachten, zowel uit eigen kring als uit het Genootschap, alsmede een aantal gasten tot deelneming uit.
De conferenties werden gehouden op 7 april te Zwolle, op 28 april te Utrecht en 26 mei te Haarlem, met als inleiders respectievelijk de psychiaters W. Goudsmit uit Groningen, C. Th. van Schaik uit Rotterdam en W. Hoogendijk uit Amsterdam.
Het thema van alle drie conferenties luidde kortweg: 'Zedendelinquent en samenleving'. Een veelomvattend en boeiend onderwerp met vele aspecten. Bedoeling was om zo veel mogelijk 'materiaal' aan te dragen om zicht te krijgen op het geheel van problemen, dat met de 'zedendelinquentie' verbonden is.
De voordracht van de heer Van Schaik vindt u — enigszins door hem zelf bekort — hieronder afgedrukt, gevolgd door een verslag van de hand van de secretaris van de Sectie.

De redactie.

de zedendelinquent
Om vertrouwd met hem te worden zullen we doen alsof we beschikken over een pasgeboren baby die we willen doen opgroeien tot zedendelinquent. Het kind behoeft niet erfelijk belast te zijn, het is ook niet nodig dat het beschadigd is bij de geboorte. Het intellect doet er weinig toe, het mag een intelligent kind, maar ook een heel dom kind zijn. Het is het gemakkelijkst een jongetje te kiezen. Meisjes zijn moeilijk op te voeden tot een gedrag op zedelijk gebied dat hen in aanraking brengt met de strafrechter. Dat komt, omdat meisjes anders zijn dan jongens en omdat meisjes meer mogen dan jongens.
We kiezen dus een jongetje en we geven het kind een moeder die best aardig en moederlijk is, maar die daarnaast iets fels, moeilijks en vijandigs heeft. Ze moet de

dominerende rol hebben in het gezin en dat eigenlijk niet goed aankunnen. Daardoor doet ze flinker dan ze is, strenger dan ze is en heeft ze niet de rust eerst na te denken voor zij tot maatregelen komt.
Vader moet zachter zijn, ondergeschikter en in zijn hart meer op kinderen gesteld dan moeder. Hij mag het zoontje niet in bescherming nemen tegen moeders moeilijke kanten, hij moet het in het algemeen met moeder eens zijn voor zover het kind het kan merken.
Waarschijnlijk moeten vader en moeder mensen zijn, die fikse spanningen te verwerken hebben rond hun eigen sexuele functies, zonder dat ze die spanningen aankunnen en zonder dat ze dat zo precies van zichzelf weten.
De baby moet weinig gelegenheid krijgen om ongestoord van de voeding te genieten. Hij kan het beste worden gestoord doordat moeder tegelijk met iets anders bezig is. Hetzelfde geldt voor de lichaamsverzorging, die prettig moet zijn en tegelijk wat hardhandig, zodat angst al vroeg verbonden raakt met genieten.
Als het kind bij de verzorging trappelt, moet dit niet gezien worden als een uiting van activiteit maar als een vorm van lastigheid.
In de kleuter- en peutertijd, als de jongen langzamerhand belangstelling krijgt voor het geslachtsverschil en voor de vraag waar hij eigenlijk vandaan komt, mogen de ouders hem daarvan niets vertellen. Zijn belangstelling voor zijn eigen geslachtsorganen en voor die van andere kinderen moet streng bestraft worden. Niet alleen de daden die voortvloeien uit deze interesse, maar ook de belangstelling zelf moet met overtuiging slecht genoemd worden.
De moeder moet in deze tijd en later het kind klein houden, meer voor het kind doen dan nodig is en daardoor bij het kind de indruk wekken, dat het tegen moeders wil opgroeit. De vader moet een tekort aan warmte in zijn huwelijk willen aanvullen bij het kind. Beide ouders mogen het kind niet beschouwen als een opgroeiend zelfstandig wezen, maar als een soort huisdiertje dat men houdt voor eigen genoegen. Ze mogen dit niet bewust denken, maar ze moeten doen alsof zij van deze gedachte uitgaan.
Verder is het goed, als de ouders een reeks tegenstrijdige eisen aan het kind stellen. Zo kan men b.v. het zoontje in de ouderlijke slaapkamer laten slapen en tegelijk de niet uitgesproken eis stellen, dat hij niet waarneemt, wat er tussen de ouders gebeurt. Men kan ook schuine grapjes maken waar hij bij is en boos zijn als hij meelacht. Op deze wijze leert het kind zich dom te houden en, indien dit niet gelukt, zich slecht te vinden. Houdt hij zich zo goed dom, dat hij ook op school niet leert (we zijn intussen bij die leeftijd), dan moeten de slechte rapporten geweten worden aan wilszwakte of luiheid en hij moet aangezet worden tot beter nadenken, maar hij moet ook geprezen worden, omdat hij nog zo'n 'onschuldig kind' is.

Als de puberteit zich zo duidelijk demonstreert, dat de verschijnselen niet langer over het hoofd gezien kunnen worden, kan sexuele voorlichting plaatsvinden. De nadruk kan men laten vallen op het hoge, het verhevene van de sexualiteit, daarnaast moet ook even gesproken worden over het dierlijke in de (andere) mensen.
Verder is het gunstig, indien beide ouders een moraliserende, zeurderige houding aannemen, uit eerlijke innerlijke overtuiging of als imitatie van de houding van de grootouders. Zoiets als: 'Wat doe je ons toch een verdriet met je slechte gedachten en je stoute optreden. Slaap toch met je handen boven het dek, wees toch een lieve jongen, je ziet dat we ziek worden door jouw gedrag. Men moet niet rusten voor het kind is gebroken door gevoelens van grote schuldigheid.

Indien deze adviezen zouden worden opgevolgd is er misschien wel enige kans, dat onze baby is opgegroeid tot iemand die een zedendelict zal gaan bedrijven, maar die kans is niet eens zo erg groot. Kinderen kunnen enorm veel incasseren en toch nog

redelijk goed terechtkomen, ten eerste en ten tweede hebben zedendelinquenten altijd veel meer en veel erger dingen meegemaakt dan voor u werd gefantaseerd. Maar mocht ons kind al tot een zedendelinquent opgroeien, dan is het op grond van het gegevene nog niet te voorspellen, welk delict hij zal gaan plegen. Kortom: Er is een hele reeks van waarschijnlijk specifiek nare omstandigheden nodig om een gezonde boreling te laten opgroeien tot iemand die zoveel moeilijkheden met zijn geslachtsaandrang heeft, dat hij komt tot zedendelicten. Zeker lijkt wel, dat de erfelijkheid, waar vroeger veel aandacht aan werd besteed, geen of geen grote rol speelt.

In de groep van zedendelinquenten is veel verscheidenheid van symptomen en nog meer verscheidenheid van persoonlijkheden die zich in het onmaatschappelijke symptoom uiten. Men kan van tevoren verwachten, dat b.v. iemand die vrouwen verkracht heel anders van aard en psychische structuur is dan iemand die kinderen verleidt. Deze laatste is weer anders dan iemand die zich in het openbaar ontbloot. Toch zijn alle zedendelinquenten gekenmerkt door iets gemeenschappelijks. Alle zedendelinquenten zijn mensen die gebukt gaan onder grote angsten en deze angsten houden verband met hun gestoorde geslachtsleven. In den regel weten deze mensen zelf weinig van hun angsten. Als ze er iets van voelen, proberen ze zo spoedig mogelijk aan iets anders te denken.
Verder is een onderlinge overeenkomst, dat vrijwel alle zedendelinquenten hun afwijking niet zien als een symptoom van innerlijke spanningen, maar als een onbegrepen uiting van slechtheid. Ze zijn hier vaak zeer verontrust over, durven er niet over spreken, omdat ze vrezen, dat andere mensen ook zullen vinden dat ze slecht en gemeen zijn. Andere mensen vinden dit ook zeer vaak zo.
Ten slotte valt als gemeenschappelijk kenmerk op, dat praktisch alle zedendelinquenten zichzelf beschouwen als verlorenen. Ze hebben de hoop verloren, denken onveranderbaar te zijn. Dit maakt hen zeer eenzaam en, wat misschien nog erger is, ze missen de moed om verder over hun kwaal na te denken. Het is heel moeilijk voor iemand om over zijn gedrag en de aanleidingen daartoe na te denken, als van tevoren schijnt vast te staan, dat de conclusie moet zijn: 'Ik ben slecht, ik begrijp niet waarom en ik zal altijd zo blijven.'

de slachtoffers
Over volwassen slachtoffers van zedendelinquenten is mij weinig bekend. Ik zag enige vrouwen die op volwassen leeftijd verkracht waren; allen hadden de verkrachting in de hand gewerkt, zonder dat bij zichzelf waar te nemen. Ik weet niet of dit regel is dan wel uitzondering. De litteratuur maakt me in deze ook niet veel wijzer.
Kinderen die slachtoffer worden bij dit soort delicten zijn vaak onderhevig aan angsten en spanningen rond de sexuele geheimen van de volwassenen. Ze weten vaak, dat er aan bepaalde volwassenen iets griezeligs is, dat ze toch graag leren kennen. Ze willen dit deels uit nieuwsgierigheid en voor een ander deel om de angst die ze voelen, al doende te overwinnen.
In het algemeen valt de aangerichte schade bij de kinderen sterk mee naar mijn indruk. Hoogstwaarschijnlijk kan gesteld worden, dat een gezond slachtoffertje weinig blijvende schade ondervindt van verleiding door een volwassene, indien het maar de gelegenheid krijgt om samen met zijn ouders het doorgemaakte te verwerken. Er zijn uitkomsten van onderzoekingen die deze onderstelling bevestigen.

de samenleving
De samenleving maakt uit, wie een zedendelinquent is. Op zichzelf weinig schade aanrichtend gedrag als het openmaken van een paar knopen in het openbaar is een zedendelict in samenlevingen waar men gewend is gekleed te gaan.

Mogelijk is de samenleving er oorzaak van, dat er veel minder vrouwen betrapt worden op exhibitionisme dan mannen. Vrouwen mogen veel meer van zichzelf tonen dan mannen voor hun gedrag wordt afgewezen en zij krijgen daardoor dus veel meer gelegenheid om exhibitionistische neigingen te uiten op een wijze die nog geaccepteerd wordt.

Mij dunkt, dat veel leden van onze samenleving bang zijn voor zedendelinquenten. Het is opvallend met hoeveel afkeer men gewoonlijk hoort spreken over mensen die zich op zedelijk gebied afwijkend tonen. Ouders waarschuwen hun kinderen met duidelijke angst voor de zedendelinquent, zij brengen behalve de waarschuwing ook de angst over op het kind. Mogelijk is dat de reden, waarom de bevolking als geheel deze angst onderhoudt. Men is vaak te meer fel afwijzend en beschuldigend ten aanzien van zedendelinquenten naarmate men er minder kent. De zedendelinquent is vaak het onderwerp van allerlei fantasieën bij mensen die nooit met hem in aanraking zijn gekomen. Dit wordt natuurlijk in de hand gewerkt doordat de delicten in het geheim worden bedreven zodat men ook niet in de gelegenheid is om eigen fantasieën aan de werkelijkheid te controleren.
De kranten brengen doorgaans alleen uitgebreid verslag van misdaden die gepaard gingen met moord of grof geweld, hetgeen slechts het geval is in een zeer kleine minderheid van de gevallen. Omdat dit de enige berichten zijn die verspreid worden, krijgt men als bevolkingslid een heel ongunstige kijk op zedendelinquenten in het algemeen. Men vereenzelvigt de zedendelinquent heel vaak met de kindermoordenaar, een zeer zeldzame en zeer gestoorde figuur.
Een gevolg hiervan is, dat maar heel zelden mensen getuige kunnen zijn van een zedendelict, terwijl zij er rustig onder blijven. Als zich een exhibitionist vertoont, loopt men weg of men valt hem aan. In beide gevallen ontneemt men zich de kans eens rustig waar te nemen, wat zo iemand nu eigenlijk doet. Men krijgt zo geen gelegenheid eigen gedachten te corrigeren aan de hand van wat er werkelijk gebeurt, hetgeen meestal duidelijk merkbaar is aan de verhalen van mensen die vluchtig een exhibitionist waarnamen. Het is opvallend, hoeveel angst men gewoonlijk kan opmerken bij de vertellers, terwijl exhibitionisten toch in het algemeen zachtaardige en fatsoenlijke mensen zijn, die nooit iemand zouden kwaaddoen.
De samenleving bestraft het zedendelict. Straf roept vaak angst op en omdat de bedrijver van het delict al lijdt aan grote angsten kan niet verwacht worden dat straf helpt. Dit blijkt inderdaad niet het geval te zijn. Wel meen ik in sommige gevallen te hebben opgemerkt, dat de straf het recidief heeft bespoedigd.
De bestraffing bevestigt wat de delinquent vreesde, namelijk dat hij een slecht en verwerpelijk mens is. Bij de behandeling van deze mensen geeft dit aanvankelijk grote moeilijkheden, omdat ze vaak niet voor de dag durven komen met hun gedachten en handelingen, voor zover deze betrekking hebben op hun afwijking. Ze vrezen ook door de reclasseringsambtenaar en door de zenuwarts te worden verworpen als ze zich helemaal uiten.
Zedendelinquent en samenleving zijn duidelijk bang voor elkaar. Ze begrijpen elkaar in veel opzichten niet, maar over een ding zijn ze het meestal wel eens: De zedendelinquent deugt niet.
Een klein deel van de bevolking begrijpt meer van de zedendelinquent dan boven werd beweerd. Het is aan dit deel van de samenleving te danken, dat tegenwoordig niet alleen meer straf wordt uitgedeeld, maar ook, in sommige gevallen, een behandeling wordt aangeboden aan de delinquent. Helaas zijn er onvoldoende mensen die een dergelijke behandeling kunnen uitvoeren, terwijl er evenmin voldoende instituten zijn waar behandeling kan plaatsvinden. Ten slotte zijn er nog geen behandelingstechnieken die succes verzekeren bij alle mensen die in aanmerking komen voor behandeling.

de preventie

Zedendelicten kunnen alleen op den duur voorkomen worden, of althans sterk in frequentie verminderd, indien op zijn minst aan de navolgende voorwaarden wordt voldaan:

1. Gezorgd moet worden, dat delinquenten niet meer hun tijd verdoen met nutteloos doorgebrachte straf. Zij moeten opgenomen worden in behandelingsinstituten, die op een enkele uitzondering na nog gebouwd moeten worden. Hier moeten mensen worden opgeleid, die de behandeling ter hand kunnen nemen en hier moeten nieuwe technieken ontwikkeld worden voor die gevallen die met de huidige middelen niet kunnen worden geholpen.

2. De angst voor de zedendelinquent bij de bevolking moet worden verminderd door goede voorlichting over de reële gevaren die van de delinquent uitgaan.

3. Kinderen moet men niet meer ertoe brengen niet met zedendelinquenten mee te gaan, door hen te vertellen dat er griezelige mannen zijn, die ze moeten vermijden. De kinderen moeten weten, wat die mannen willen, hoe ze het willen doen en waarom ze het doen.
Indien men de kinderen alleen voorlicht over het doel van de sexualiteit en men verzwijgt de erbij behorende opwindende gevoelens, denken ze naar veler ervaring spoedig, dat deze gevoelens wel slecht zullen zijn, omdat erover wordt gezwegen. Slechte gevoelens die toch zo prettig zijn. Zou het ook prettig zijn bij de slechte mannen die deze gevoelens blijkbaar opwekken? Het heeft alleen zin kinderen te waarschuwen voor zedendelinquenten, indien men hen een goede sexuele opvoeding geeft.

wat kan de vrijwillige medewerker doen?

Aan het specifieke probleem van de zedendelinquent kan de vrijwilliger in het algemeen niets doen. Op dit gebied kan de vrijwillige medewerker zich het best onthouden van het geven van enige raad, hoe goed bedoeld de raad ook mag zijn. Dit is moeilijk, omdat veel zedendelinquenten in hun onmacht om klaar te komen met hun probleem raad vragen. Wie raad geeft, suggereert te begrijpen hoe het probleem in elkaar zit, en omdat men dit niet kan zonder grondige bestudering van de persoon in kwestie, is het voorwenden van begrip, waar men het niet kan hebben, een vorm van bedrog.
Een bedrogene voelt zich altijd teruggeworpen op zichzelf, eenzamer dan voor het bedrog. De zedendelinquent is toch al een zeer eenzaam mens, zodat men op deze wijze zijn moeilijkheden alleen vergroot. Indien het specifieke probleem ter sprake komt, kan men het beste luisteren en hoogstens zeggen dat men het ook niet begrijpt, indien dit de waarheid is. Als men samen iets niet begrijpt, is men het eens. Als men samen niet weet wat het beste is, is men het ook eens. Dit is een goed uitgangspunt als het erom gaat iemand minder eenzaam te maken.
Indien het gelukt de reclassent het gevoel te geven dat men hem niet vies vindt of afwijst, ook al begrijpt men niet waarom hij deed wat hij deed, heeft men uiterst nuttig werk gedaan. In het algemeen kan men dit beter bereiken door samen een kopje koffie te drinken in de huiskamer dan door het te zeggen.
Pas als de reclassent op deze wijze weer enig vertrouwen heeft gekregen in de verdraagzaamheid van zijn medemensen, kan men er eens met hem over spreken of een bezoek aan een psychiater niet wenselijk zou zijn. Het is dan zaak zich eerst te laten voorlichten over de beschikbare zenuwartsen in de omgeving en diegene aan te bevelen, die verstand heeft van dit soort problemen. Is een dergelijke zenuwarts niet beschikbaar, dan kan men beter een behandeling afraden. Men rade ook pas

Zie voor slot op blz. 109

de forums aan het woord

Een poging tot verslag van de forumbesprekingen, volgende op de drie conferentievoordrachten respectievelijk te Zwolle, Utrecht en Haarlem, is een hachelijke onderneming, die bij voorbaat clementie behoeft. Bovendien een tijdrovend werk. Niettemin meenden we goed te doen voor de voornaamste aspecten die op de conferentie ter sprake kwamen, een plaats in ons blad in te ruimen.
Een vuurwerk van vragen kwam na de groepsdiscussies op de forumleden af. Uiteraard konden niet alle vragen in behandeling worden genomen, maar de forumvoorzitters hebben zich beijverd om in de beschikbare tijd van ruim anderhalf uur de belangrijkste of groepen van vragen in bespreking te brengen. Geen eenvoudige opgave. Een woord van dank aan alle forumleden voor hun belangeloze medewerking mag dan ook niet achterwege blijven.

zedendelinquentie als ziektebeeld

Zijn alle zedendelinquenten als zieken te beschouwen? Dit was één van de centrale vragen tijdens de forumbesprekingen van de conferenties.
Dr. Goudsmit, de inleider in Zwolle, had reeds in zijn voordracht gewezen op de moeilijkheid hoe het begrip ziekte te hanteren. In het forumgesprek maakte hij een onderscheiding tussen ziek als medische term en als 'scheldwoord'. In bepaalde gevallen kan van ziek-zijn worden gesproken, maar de grenzen zijn vloeiend. Bij hem als psychiater staat de verantwoordelijkheid centraal. De meeste cliënten worden boos, als men hen ziek noemt. Waarom spreekt men dan toch vaak over zieken, ook als men het niet beoordelen kan? Het is natuurlijk al een vooruitgang, dat men niet allereerst denkt in termen als straffen. Dat blijkt als regel negatieve invloed te hebben. Maar wat dan? En dan komt als van zelf het begrip 'behandelen' ter sprake. Leken veronderstellen, dat men alleen bij zieken over behandelen, genezen enz. spreekt. Is het nu niet zo, dat het begrip 'zieke' de delinquent in een sociale isolatie plaatst? Zo iets als vroeger de geesteszieken? Men is dan immers van zijn persoonlijke verantwoordelijkheid voor de 'zieke' mens af.
Behandelen is volgens de inleiders veelal gericht op het zo mogelijk geven van ziekte-inzicht bij de patiënt en het bevorderen van zijn wens tot verandering van zijn levensgewoonten. Maar hier zit vaak het knelpunt.

Een moeilijkheid is, dat de daad van een zedendelinquent voor het merendeel van de mensen weinig of niet *invoelbaar* is. Dat is ook de reden, waarom men als vrijwillig helper vaak opziet tegen het contact met een zedendelinquent. Vanuit dit gezichtspunt werd nu de vraag gesteld: of gewezen delinquenten soms beter zouden kunnen helpen reclasseren? In dit opzicht werd een vergelijking gemaakt met de AA (organisatie van anonieme alcoholisten die elkaar terzijde staan).
Niet alleen de reclasseringsambtenaar maar ook de psychiater staat aarzelend, zo al niet afwijzend, tegenover deze vraag. Heeft de genezen patiënt zijn problemen daarvoor voldoende verwerkt?
Wel staat men positief tegenover *groepsgesprekken* met zedendelinquenten onder

deskundige leiding. Daar kunnen – blijkens ervaring – de patiënten elkaar wel degelijk helpen.
Weer iets anders is of men het contact met gelijkgerichten, zoals b.v. bij homosexuelen, zou moeten aanmoedigen. Let wel, niet alle homo-sexuelen zijn sexueel *delinquent*, werd terecht opgemerkt. Daaraan voorafgaand zou men het eens moeten zijn over de vraag of het van belang is een homo-sexueel gedrag om te buigen tot een hetero-sexueel, zo dit al mogelijk is te achten.
Het contact met gelijken, bijvoorbeeld door het vormen van clubs zoals de COC deze organiseert, vergroot de kans op meer levensvreugde voor de homophielen, wordt door een psychiater bepleit. De leeftijdsgrens blijft echter een moeilijke kwestie. En dan zou ook het isolement ten opzichte van de heterosexuelen in de samenleving moeten doorbroken kunnen worden, wil er van meer begrip over en weer sprake kunnen zijn.

Bij de vraag hoe ver een medische behandeling eigenlijk strekt, moeten de inleiders voorzichtigheid bepleiten met betrekking tot de resultaten. Soms kan alleen bereikt worden, dat de samenleving geen hinder meer ondervindt. De wetenschap is op dit terrein nog in het beginstadium. Zo werken hormoonbehandelingen vaak niet afdoende. Psycho-therapie kan veel doen, maar niet alles en het is kostbaar. Gelukkig dat het ministerie van Justitie hierin door subsidie tegemoet wil komen.

Van reclasseringszijde werd bepleit de *voorbereiding* op een behandeling reeds tijdens de detentie van een delinquent mogelijk te maken. De duur van de detentie is vaak fnuikend. Men komt er (als delinquent) in deze isolatie met eigen denken niet uit, met als gevolg: het wegduwen van het eigen probleem.
Nieuw in de discussie was de suggestie om de 'behandeling' van zedendelinquenten te doen plaatsvinden door daartoe gespecialiseerde bureaux (bedoeld in dezelfde zin als een bureau voor gezinsmoeilijkheden b.v.). Eerst als een delinquent zich bewust aan een dergelijke behandeling zou onttrekken, achtte de voorsteller een eventuele vrijheidsberoving gewettigd. De inleider vond dit laatste 'een moeilijke consequentie'.
De gedachten van de vertegenwoordiger van het ministerie van Justitie – hartelijk welkom uiteraard op deze conferenties – gingen eerder uit naar het aanwijzen van speciale ambtenaren voor deze groep van delinquenten. En dat klopte weer enigszins met de mening van één der inleiders, dat zeker niet alle psychiaters geschikt zijn voor behandeling van zedendelicten. Ook hier dus specialisatie.
Persoonlijke opmerking: bij combinatie van bovengenoemde opvattingen komt men al aardig in de richting van speciale bureaux. Wellicht dat de rechtbank er dan ten slotte toe zou kunnen komen om veel aan deze bureaux over te laten *zonder* juridische (straf) sanctie.

verweer en uitdaging in de maatschappij

De samenleving is steeds op zelfbescherming uit. We zijn als mens al te gauw geneigd om ons te verweren tegen onverklaarbaar gedrag uit angst en onbegrip voor de verschijnselen. We hebben weinig oog voor het *onvermogen* van zedendelinquenten om te handelen zoals zij doen en staren ons wel eens blind op verontrustende feiten, die echter slechts in een gering aantal blijken voor te komen.
Acht de inleider nu juridische sancties overbodig? Vooral over deze vraag ontstond in het forum een levendige discussie met voor- en tegenstanders. De conclusie is: we kunnen sancties niet missen, maar het gaat om *zinvol* straffen. En daar zijn we niet zo gauw over uitgepraat. Er is in veel gevallen ook medische begeleiding zonder sancties denkbaar en ook dan (misschien wel: juist dàn) staat de verantwoordelijkheid centraal.

Trouwens, wanneer moeten we eigenlijk over abnormaal gedrag spreken? De zedendelinquentie kent vele uiteenlopende vormen. Van sommige verschijnselen kunnen we ons afvragen of zij wel tot de ernstige misdrijven moeten worden gerekend, die straf verdienen. Over de toelaatbaarheid van een aantal sexuele handelingen valt nog lang te twisten. Dat de wet, die de strafbaarheid bepaalt, bij de ontwikkeling achterloopt, is niet zo verwonderlijk.
Belangrijker – onder meer door een onder de conferentiegangers aanwezige rechter – werd geacht: begrip kweken voor sexueel gedrag (en de afwijkingen hiervan) in de maatschappij. Dat betekent dus een juiste vorm van voorlichting, die nog al te veel ontbreekt; daar is men het over eens. Ook de conferentiegangers spraken zich uit voor een open gesprek over sexueel gedrag in zijn vele verschijningsvormen.

Merkwaardig in dit verband is, dat de maatschappij nu juist zo uitdagend en prikkelend werkt op onze sexuele gevoelens. Weinig goeds werd opgemerkt over allerlei vormen van uitlokking, zoals die ons tegemoet komen in de kleding van menige vrouw (mode, koketterie zelfs van kinderen), in dagbladadvertenties, filmaankondigingen, tijdschriftenomslagen en noemt u maar op. De gezonde mens weet zich hier wel tegen te wapenen (het zou een saaie boel worden, wanneer we geen uitdagingen meer kenden, merkte een forum-voorzitter op), maar wie moeite heeft met een sexuele storing, kan er sterk door gehinderd worden ('lekker maken en dan mag het niet', kenschetste een der forumleden). Labielen kunnen hiervan het slachtoffer worden.
Maar) ook de *pers* kwam er in de verschillende forums niet zo best af. Men beroept zich bij de redacties o.i. wel eens wat al te veel op de persvrijheid. Al te uitvoerige publikaties over sensationele gebeurtenissen, zoals lustmoorden, berokkenen veel kwaad. Het ware beter, indien de pers haar voorlichtende taak, ook op dit gebied, in deze kenterende tijd, beter verstond. Toch is onze Nederlandse pers heilig in vergelijking met het buitenland, werd er opgemerkt. Dat neemt niet weg, dat het tot nog meer overleg tussen reclassering en pers zal moeten komen.
Kunnen sterk normerende levensbeschouwelijke groeperingen delict-vormend werken? De inleider heeft de neiging om zulks te beamen, maar wijst ook op de algemene tendens tot een behoudend cultuurpatroon t.a.v. sexueel gedrag in onze maatschappij, waaraan deze orthodoxe groeperingen slechts een extra accent geven en waardoor soms felle gevoelsreacties bij de kinderen het gevolg zijn.

Hoe in dit verband de rol van de *politie* te beoordelen? De zedenpolitie is als een specialisatie te beschouwen, maar de vraag is of deze niet vaak een gebrek aan voldoende kennis en inzicht toont. Van veel betekenis blijkt, wie het kind-slachtoffer verhoort, een zeer precaire en moeilijke taak!
Eigenlijk zou de therapie reeds bij het *verhoor* van de verdachte zedendelinquent moeten kunnen beginnen, meent de psychiater. Een verkeerde aanpak werkt bijzonder frustrerend. Helaas is de verhoortechniek uitsluitend gericht op feitelijkheden.

op weg naar een toekomstige vernieuwing?

Ongetwijfeld staat 'de maatschappij' thans toleranter tegenover de sexualiteit dan vroeger, maar dat blijkt de spanningsverhouding tussen ouders en kinderen juist te vergroten, constateert een forumlid. Sexualiteit was (en is nog steeds) een donkere hoek in onze cultuur, meent een ander. Jarenlang heeft men de preventieve waarde van de sexuele voorlichting wel wat overschat, al is deze, mits goed geïntegreerd in een algemene zedelijke opvoeding, nog steeds van waarde te achten. Het gaat er z.i. om de erotiek en de sexualiteit tot een verrijkende levensfunctie te maken. Met een rustige houding en openheid tegenover de (alle) verschijnselen komen we al een heel eind.

De moeilijkheden liggen vooral in de *relatiesfeer*. Moeilijkheden die veelal in de kindertijd ontstaan. Het gaat er dus om, volgens een der inleiders, hoe men zich tegenover eigen kinderlijke tendensen verhoudt. Dit probleem dreigt al te vaak 'onder de tafel te raken'. We zullen daarvoor meer en meer begrip moeten kweken.

Waarom wordt er nog altijd zo fel gereageerd op zedendelicten en wat zijn nog vaak de moeilijkheden voor een vrijwillige helper om een zedendelinquent te begrijpen? Is daar een verklaring voor? Is er eigenlijk wel zoveel reden voor afstand tussen beiden? De spreker probeert te verklaren, door te stellen dat normaal zedelijk gedrag even goed als delinquent zedelijk gedrag stamt uit een opwindende relatie. Zedelijk gedrag is in feite *het openen van mogelijkheden voor de andere partner*. Dat brengt zowel de wens tot veroveren als de zorg voor de ander met zich mee. Maar deze subtiele verhouding vereist een karaktervol georganiseerd innerlijk overleg met vele gevoelsregisters. Waar opwinding een normale rol speelt, ligt er in zoverre overeenkomst met de perversiteit, dat deze eigenlijk *alleen* opwinding is. En in dit vlak nu liggen de moeilijkheden van de zedendelinquent.

Al eerder was er sprake van de vele vormen van bewuste en onbewuste sexuele uitdaging in de samenleving. Ligt er nu voor ons niet een stuk verantwoordelijkheid om begrip te hebben voor sexuele moeilijkheden en daaruit ontstane 'ontsporingen' en mede te werken tot verheldering en verdieping van inzichten en tot medemenselijke hulp?

reclassering en vrijwilliger

Hoewel het zeker niet in de oorspronkelijke bedoeling van het conferentie-thema lag om het alom in de belangstelling staande probleem van de plaats van de vrijwilliger in het reclasseringswerk aan de orde te stellen, bleek er niet aan te ontkomen. Zoal niet de inleider dit onderwerp in verband met contacten met zedendelinquenten besprak, dan was het wel een discussiegroep of een forumvoorzitter die het te berde bracht. Ongeveer een vijfde deel van de ingediende vragen bleek min of meer hierop gericht, waarbij onder meer de samenwerking tussen reclasseringsambtenaar, psychiater, cliënt en — eventueel — de vrijwillige medewerker in het geding was.
Gaat het hierbij eigenlijk niet om een vorm van *integratie*, opperde een reclasseringsambtenaar. We moeten leren op elkaar afgestemd te werken. Daarbij zou de reclasseringsambtenaar als 'vertaalbureau' of als 'sluis' dienst kunnen doen tussen psychiater en vrijwilliger.

Maar anderzijds werd toch ook een rechtstreeks contact tussen psychiater en vrijwilliger bepleit. Een der vrijwilligers — zelf een gestudeerd man — hiernaar gevraagd, vond dit toch niet zo gemakkelijk. Wanneer men elkaar niet kent, komt men kennelijk niet zo gauw tot een spontane communicatie. (Pleit dit voor meer ontmoetingen met elkaar?) De inleider meende in deze aarzeling een typische overeenkomst met de pleegoudersituatie in de kinderbescherming te constateren. De vrijwilliger heeft steun nodig bij de *eigen verwerking* van zijn contact-problemen. Deze onderkennen en bereid zijn er over te praten zal aan alle partijen inzicht verschaffen. In deze groepssamenwerking — dit teamwork — liggen weliswaar nog voetangels en klemmen, maar er is toch sprake van een groeiproces. Hierin is de vrijwilliger nog een 'zorgenkind', omdat er — ondanks veel goede wil om iedere partner op een eigen plaats en in een eigen rol te willen zien — toch nog vaak bij de vrijwilliger een gevoel van 'bevoogding' door de beroepskracht(en) blijft hangen. Een pleidooi om *openheid* in de verhoudingen sloeg goed aan in de discussie.
Dat geldt trouwens ook voor de mate van informatie aan de vrijwilligers en het geven van inzicht in de problematiek van de (zijn) reclassent. Een beroepskracht sprak

over een 'gedoceerde informatie', voldoende om een goed contact tot stand te brengen. En daar mag dan de cliënt niet buiten staan, vond een beroepskracht uit de sfeer van het medisch opvoedkundige werk. Voelt u hoe moeilijk het eigenlijk is om de juiste maten te vinden?
Maar als nu de cliënt in zijn vertrouwenscontact met de vrijwilliger er toe komt om over zijn (sexuele) problemen te spreken, wat dan? Hoe moet dan de houding van de contacthouder zijn?
Er rustig en eenvoudig op ingaan, meent de psychiater en vooral niet 'deskundig' doen. De meeste delinquenten zijn angstig om over hun problemen te praten. Als hij er dus toch toe komt, dan betekent dit heel wat voor hem, maar dan moet de vrijwilliger niet bang zijn. Er rustig, belangstellend op ingaan zonder weerstand te wekken kan een bevrijdende belevenis voor de cliënt zijn. En als men toch schrikt, dan maar eerlijk zeggen. We zijn zelf immers geen 'onbeschreven blad'. De oprechte houding van de vrijwilliger kan in het algemeen het klimaat scheppen, waarin de cliënt zich vrij kan uitspreken en dat moeten we niet ontgaan, al zullen we nooit opzettelijk en onnodig aanmoedigen. Maar de vrijwilliger moet zijn indrukken kunnen verwerken en de hulp van de psychiater hierin willen aanvaarden.
Bij dat alles moet voorop staan de vraag *hoe* de ander (de cliënt) geholpen kan worden. Dàt hij een klankbord vindt kan reeds bevrijdend werken, maar het gaat ook om een emotioneel beleven en dat vraagt om een antwoord.
Men ziet dus, dat aan de vrijwilliger, aan wie het contact met een zedendelinquent kan worden toevertrouwd, hoge, maar toch ook weer geen onmogelijke eisen moeten worden gesteld. Mits hij in ieder geval de openheid kan opbrengen, die in het besprokene ligt opgesloten. Dat we een en ander slechts schetsmatig en samenvattend hebben kunnen weergeven, moge ons vergeven worden.

hoe verder?

Hebben de conferenties aan het gestelde doel beantwoord en zijn zij als geslaagd te beschouwen? Ongetwijfeld voor het grootste deel zeker en vooral waar het ging om de confrontatie met elkanders opvattingen (psychiater, vrijwilliger, beroepskrachten en anderen).
Toch moet mij persoonlijk van het hart, dat er wel vrij veel over de zedendelinquent is gepraat — en dat was natuurlijk op zich zelf heel goed — maar dat veel minder ons persoonlijk aandeel als deel van de samenleving, waartoe ook de zedendelinquent behoort, uit de verf is gekomen. We zijn geen 'onbeschreven blad' is ergens gezegd, maar wat betekent dat voor de praktijk van het samenleven? Hebben we niet al te veel *over* de problemen gepraat en *naar* de zedendelinquentie gekeken, zonder ons zelf daar middenin te plaatsen?
Daarvoor was de conferentie-vorm met zijn grotere groep deelnemers (er kwamen er in totaal 173, waarvan 106 vrijwilligers, 12 Genootschapsambtenaren, 24 eigen beroepskrachten en 29 overige gasten, forumleden enz.) ook niet het meest geëigend. In de daaraan voorafgegane gesprekken in een aantal *plaatselijke* groepen — in de vertrouwde sfeer van de kleine gespreksgroep dus — lukte dat beter.
We zullen graag nog eens nagaan op welke wijze aan de duidelijk uitgesproken wens tot verdergaande oriëntering en informatie met betrekking tot bijzonder sexueel gedrag tegemoet gekomen zal kunnen worden. Daarvoor hebben dan, naar ik meen, de conferenties en de groepsgesprekken een uitstekende grondslag gelegd.

P. E. HUTTE

GEREPATRIEERDENZORG

van indonesië naar nederland

Naar aanleiding van het artikel in het laatste nummer van Humanitas inzake de verschillende groepen van gerepatrieerden, zal ik trachten hieronder weer te geven, op welke wijze de betreffende groeperingen zich weten te handhaven, voornamelijk na de repatriëring.
Een vermelding van de gunstige en minder prettige aspecten, voortvloeiend uit het verblijf in Indonesië of de repatriëring is noodzakelijk. De beschrijving van ieder gezin kan voorgesteld worden als een standaardtype van de diverse groepen, ingedeeld volgens het ISONEVO-rapport.

sub a.

Het gezin A bestaat uit man, vrouw en twee kinderen. In 1930 vertrok het destijds jonge gezin naar Nederlands-Indië, waar de heer A een staffunctie bekleedde bij een grote handelsonderneming. De heer A maakte snel carrière en nog vóór het uitbreken van de tweede wereldoorlog werd hij in de directie opgenomen. In 1938 werden beide kinderen naar Nederland gestuurd voor hun studie.
Het echtpaar A heeft gedurende de Japanse bezetting in verschillende concentratiekampen geleefd. Na de oorlog heeft de heer A zijn werkzaamheden tot 1954 in Indonesië voortgezet met onderbrekingen van periodieke verloven en buitenlandse reizen. Tijdens het verblijf in Indonesië heeft mevrouw A haar krachten gewijd aan het verenigingsleven. Zij was beschermvrouwe of actief bestuurslid van vele liefdadigheidsverenigingen. Bovendien vergezelde zij vaak haar man op zijn zakenreizen naar verschillende landen.

Het verblijf in de tropen was een aaneenschakeling van hard werken en van zeer veel ontspanning, hetgeen tot een zekere ontwrichting van het gezinsleven heeft geleid.
Ogenschijnlijk heeft het echtpaar het definitief vertrek uit Indonesië niet betreurd. Van een goed contact met de Indonesische bevolking is nimmer sprake geweest en de Europese normen zijn steeds gehandhaafd gebleven mede door het feit, dat de heer en mevrouw A internationaal georiënteerd zijn. De repatriëring heeft hun in materieel opzicht geen schade berokkend en de mentale omschakeling in Nederland heeft eveneens geen problemen opgeleverd. Daartegenover staat, dat door het definitief verblijf in Nederland en de gezinshereniging bepaalde teleurstellingen niet uitblijven. De ouders missen hun zorgeloos en interessant bestaan van week-endhuis en sociëteit, terwijl de kinderen door de langdurige scheidingen innerlijk vervreemd zijn van hun ouders.

sub b.

De heer B heeft als bestuursambtenaar ruim 30 jaar in Indonesië gewoond met de meest afgelegen oorden als standplaats. De heer en mevrouw B hadden een zeer goed contact met bepaalde kringen van de Indonesische bevolking, niet in de eerste plaats omdat zij de streektalen beheersten. Beiden toonden zeer veel belangstelling voor de manifestaties van de bevolkingsgroepen op sociaal en cultureel gebied. Door de politieke situatie na de oorlog verslechterde de verhouding tussen Nederlanders en Indonesiërs. Na de souvereiniteitsoverdracht konden Nederlandse bestuursambtenaren niet langer in Indonesië als zodanig werkzaam zijn en derhalve vertrokken de heer en mevrouw B met gemengde gevoelens naar Nederland.
Voor hen betekende de repatriëring een definitief afscheid van hun tweede vaderland.
Zij zijn er echter van overtuigd, dat het knagend gevoel van heimwee nimmer zal verdwijnen, hoever zij ook verwijderd zijn van het land, dat enorm veel voor hen heeft betekend en waar zij op hun beurt waardering en toewijding hebben ondervonden, in het bijzonder van het huispersoneel.
Het echtpaar B heeft in verschillende opzichten de 'Indische' leefwijze voortgezet. Iedere middag bijvoorbeeld wordt een siësta tussen 2–4 uur gehouden, hetgeen mogelijk is, doordat de heer B gepensioneerd is. Een ander kenmerk van de invloed van hun Indische tijd is de wekelijkse rijsttafel en de grote mate van gastvrijheid, die bij het echtpaar valt waar te nemen.

sub c.

De heer en mevrouw C zijn met hun kinderen in 1950 naar Nederland gerepatrieerd. Na de eerste wereldoorlog was de heer C als beroepssoldaat naar Nederlands-Indië gekomen. Uit zijn verhouding met een Indonesische vrouw werden drie kinderen geboren, die door de vader werden erkend.
Gedurende de Japanse bezetting bleven moeder en kinderen buiten het kamp. Na de oorlog werd het gezin herenigd en toen er sprake van was, dat het KNIL ontbonden zou worden, huwde de heer C de moeder van zijn kinderen. Hij verliet het KNIL in de rang van sergeant.
Het leven in Nederland heeft geen wijzigingen gebracht in de verhoudingen in het gezin C. De patriarchale sfeer is nog steeds merkbaar, want het is de heer C, die alles voor het zeggen heeft.
Mevrouw C heeft in het begin van de repatriëring moeite gehad met de instrumentele aanpassing, doch op het ogenblik laat haar huishouding niets te wensen over. De heer C heeft de repatriëring met gelatenheid aanvaard, omdat hij inziet, dat een terugkeer naar Indonesië niet mogelijk is. Zijn definitieve vestiging in Nederland heeft hem niet nader gebracht tot zijn familie, aangezien hij zich een andere leefwijze eigen heeft gemaakt.
Mevrouw C daarentegen probeert contacten te leggen met gerepatrieerde gezinnen, voornamelijk met die van ex-militairen. Deze relaties geven haar een zekere compensatie voor haar gevoel van heimwee naar het geboorteland.

sub d.

Het gezin D, bestaande uit man, vrouw en vijf kinderen, is in 1957 naar Nederland vertrokken. Niemand van de gezinsleden is vóór de repatriëring in Nederland geweest. Evenals zijn vader was de heer D in Indonesië werkzaam bij de douane. Na de souvereiniteitsoverdracht kon hij als douaneambtenaar in dienst van de Indonesische regering blijven. De politieke situatie heeft de repatriëring van vele Nederlandse gezinnen, waaronder het gezin D, bespoedigd.
De integratie van het gezin D in de Nederlandse samenleving verliep niet zo snel.

Het duurde enige tijd, voordat de heer D aan de slag kon komen. Na vele sollicitaties lukte het hem een baan te vinden bij een groot bedrijf als magazijnmeester.
Mevrouw D kon eveneens moeilijk wennen aan het leven in Nederland. Ondanks het Indisch pensioen van haar man, alsmede de inkomsten van magazijnmeester, was er geen sprake van goede budgettering. Bovendien was zij in Indonesië gewend huispersoneel te hebben, terwijl zij hier al het huishoudelijk werk zelf moest verrichten.
Dank zij voorlichtingscursussen en burenhulp heeft mevrouw D geen moeite meer met het besturen van haar huishouding. Bovendien ondervindt zij een grote financiële steun van haar werkende kinderen. De familieband in Nederland is bijzonder sterk. Er worden geregeld bijeenkomsten georganiseerd onder eigen vertrouwde familieleden en vrienden.
Het vorig jaar repatrieerde de moeder van mevrouw D. Volgens de bestaande regeling ten behoeve van gerepatrieerden zou deze moeder in een bejaardentehuis ondergebracht worden, doch de gehele familie heeft hiertegen geprotesteerd. Thans woont zij in bij het gezin D.

sub e.

De heer E, zoon van een Nederlandse planter en een Indonesische vrouw, heeft in Indonesië bij de spoorwegen gewerkt. Op jonge leeftijd heeft hij zijn ouders verloren en is door familie van zijn moeder grootgebracht. Op zijn 27ste jaar repatrieerde hij naar Nederland. Aangezien hij niet over diploma's beschikte en alleen de lagere school doorlopen had, werd hij gekwalificeerd als ongeschoold arbeider. Door een omscholingscursus voor bankwerker te volgen kon hij in het arbeidsproces worden opgenomen. De heer E had een aardige baan bij een scheepswerf. Toch kon hij zich niet verenigen met het idee, dat hij in Nederland handenarbeid moest verrichten om zijn brood te verdienen. Opgevoed in een volkomen andere maatschappij was hij niet in staat bepaalde normen in Nederland te aanvaarden. Het was hoofdzakelijk het geestelijke klimaat, dat hem benauwde. Toen hij krachtens de Pastore Walter-act naar de Verenigde Staten kon emigreren, liet hij deze unieke kans niet voorbijgaan.
De berichten uit de Nieuwe Wereld van de heer E zijn zeer verheugend. Hoewel hij daar heel hard moet werken en als schoonmaker van een groot ziekenhuis aan de kost dient te komen, heeft hij blijkbaar de geestelijke vrijheid, die hij in Nederland miste, teruggevonden.

S. S. STRIK-DJOEWITO.

Vervolg van: Zedendelinquent en samenleving, blz. 101

een behandeling aan, als men door overleg met de reclasseringsambtenaar weet, dat een behandeling betaald kan worden.
Verder kan men dezelfde regels in acht nemen, die gelden voor de omgang met reclassenten die niet veroordeeld werden wegens een zedendelict. Deze regels kunnen beter eens in een ander opstel worden opgesomd dan hier. Grondregel is, dat men kan trachten iemand die zich uitgestoten gevoelt, weer moed te geven door belang in hem te stellen en gewoon tegen hem te doen.

C. TH. VAN SCHAIK

KINDERBESCHERMING

nieuwe financiële regeling inrichtingsopvoeding

In een circulaire van 30 maart 1962 maakte de minister van Justitie een nieuwe financiële regeling bekend voor het interne kinderbeschermingswerk, welke een grote verbetering inhoudt en uitzicht biedt op een financieel bevredigend toekomstbeeld.

oude regeling
Het is u wellicht uit vroegere publikaties in dit blad bekend, dat de verpleegprijzen voor kindertehuizen *achteraf* werden vastgesteld en op basis van de *gemiddelde* kostprijzen per categorie tehuizen. Deze wijze van vaststellen achteraf was zeer onbevredigend.
Vooral de laatste jaren stegen de kostprijzen door verbetering van de salariëring van het personeel, verkorting der werktijden, algemene prijsstijgingen etc. zo snel, dat een subsidieverhoging reeds achterhaald was op het moment, dat deze werd bekend gemaakt. Het vaststellen van de subsidiemaxima op basis van *gemiddelde* kostprijzen per categorie had het nadeel, dat de inrichtingen met een progressief beleid, gericht op kwalitatieve verbetering van hun werk, voortdurend tekort kwamen.

nieuwe regeling
Om aan deze situatie een einde te maken heeft de minister de volgende regeling ontworpen en vastgesteld.

1961
Met ingang van 1 januari 1961 zijn de wettelijke subsidiemaxima als volgt verhoogd:
1. Observatiehuizen en behandelingsinrichtingen *f* 20,– per dag (was: resp. *f* 13,15 en *f* 12,65 per dag).
2. Vakinternaten *f* 15,– per dag (was: *f* 11,15 per dag).
3. Overige inrichtingen *f* 12,50 per dag (was: *f* 8,55 per dag).
Deze verhoging der maxima, voor 1 en 2 met bijkans 50%, houdt in, dat voor de meeste inrichtingen hun tekort over 1961 geruisloos verdwijnt, d.w.z. door de verhoging der maxima wordt opgevangen.

1962
Voor het jaar 1962 wordt toegestaan een verhoging van de voor 1961 door het ministerie van Justitie goedgekeurde verpleegprijs met 10%.
Voorbeeld:
Verpleegprijs Ellinchem 1961: *f* 11,– .

Toegestaan 1962 *f* 11,– + 10% = *f* 12,10.
De verhoging van 10% = *f* 1,10 mag uitsluitend aangewend worden voor verbetering van de arbeidsvoorwaarden van het personeel.
Ik moge er op wijzen, dat de minister dusdoende, bewust en actief, het beleid in de particuliere kinderbescherming tracht te beïnvloeden. Hierop wordt nog teruggekomen.

1963 en volgende jaren
Voor 1963 of zo spoedig daarna als mogelijk is, wil de minister overgaan op een nieuw systeem van subsidiëring, nl. op basis van een door ieder tehuis en inrichting in te dienen *begroting*. Op basis van deze begroting zal dan een bepaald maximum voor een bepaald jaar worden vastgesteld. Dit maximum mag het wettelijke maximum uiteraard niet overschrijden.
Nu behoeft men zich, dacht ik, over dat wettelijke maximum geen zorgen te maken; het heeft weinig zin voor elke inrichting afzonderlijk per jaar de verpleegprijs vast te stellen, als het wettelijke maximum niet zo hoog is, dat daarvoor ook voldoende ruimte bestaat.

begroting
Het ministerie van Justitie wenst deze begrotingen uiteraard niet om na te gaan of het optellen en aftrekken juist is geschied.
De bedoeling is, dat het ministerie overweegt of de beoogde uitgaven verantwoord zijn. Om dit te beoordelen zal een stelsel van normen dienen te worden ontworpen. De werktijden van het personeel, de grootte der groepen, de voeding, de kleding, etc., etc. hebben grote invloed op de verpleegprijs. Het zal dus noodzakelijk zijn, dat de particuliere kinderbescherming met de overheid gaat overleggen over vaststelling der normen en hun, geleidelijke, invoering, want het grote goed van een reële kostprijsvergoeding kan slechts verkregen worden, indien de overheid aan de hand van overeengekomen en zich uiteraard in de loop der tijd veranderende normen kan vergewissen van de doelmatigheid der voorgenomen uitgaven.
Van dit subsidiebeleid kan dus een sterke stimulans uitgaan naar een bewuste beleidsvoering en naar verbetering van de kwaliteit van het werk.

normen
Voor het formuleren van deze normen, voorlopig uiteraard minimum normen, zal de Nederlandse kinderbescherming dringend behoefte hebben aan een wetenschappelijk bureau, zodat het in het overleg met de rijksoverheid op voldoende verwerkt eigen materiaal kan steunen. Allerlei hoogst belangrijke, praktische en principiële vragen zullen bij het formuleren van deze normen aan bod komen, denken we maar aan de gewenste groepsgrootte, indexcijfers voor voeding, kleding etc., medewerking van deskundigen aan verschillende categorieën instellingen etc. De geesten in de particuliere kinderbescherming waren voor een zo nauwe samenwerking nog niet rijp, wellicht dat deze ministeriële circulaire de aarzelingen doet overwinnen; het is nu de hoogste tijd.

lof
De circulaire van 30 maart jl. zal waarschijnlijk een hoogst belangrijk stuk blijken in de historie van de kinderbescherming.
Niet alleen dat de minister een geheel nieuw subsidiebeleid invoert, hij kiest ook de moeilijke weg van de stimulering van de kwaliteit van het werk. Justitie zal zich, meer dan voorheen, met de kinderbescherming bezig houden. Gezien de omvang van de financiële bijdrage van de overheid kan dat ook moeilijk anders.
Dat de overheid 'waar voor zijn geld' gaat vragen, is uitermate verheugend.

De overheid als representant van een actief geïnteresseerde gemeenschap vermag ons niet te beangstigen; de historisch bepaalde en in onze gemeenschap verankerde opvattingen omtrent de taak van overheid en particulier initiatief zal al te grote grensoverschrijdingen voorkomen. Het ziet er eindelijk naar uit, dat vele directies en besturen zich bezig kunnen gaan houden met hun specifieke taak en zich niet meer behoeven te verdiepen in de vraagstukken verbonden aan de dekking van tekorten.

wensen

Naast lof, kritiek vervat in wensen.

1. Bijzonder gewenst is het, dat de minister nagaat of er voor 1962 niet meer uit de bus kan komen dan 1961 + 10%.
'Ellinchem' kost de aanpassing aan het salarisrapport Haeck 1961 *f* 2000,– per maand.
Voor een geheel jaar: *f* 24.000,–.
Bij een getaxeerd aantal verpleegdagen van 13.000: *f* 1,85 per kind per dag.
Wij mogen echter maar méér uitgeven 10% van *f* 11,– = *f* 1,10.
Tekort *f* 0,75. Bij 13.000 verpleegdagen *f* 9.750,–. Daarnaast zijn er toch ook prijsverhogingen van allerlei aard.
Conclusie: de 10% regeling is onvoldoende. Indien de minister betoogt, dat een *geleidelijke* verhoging in het kader van de rijksbegroting gewenst is, doet dat weinig overtuigend aan, als men weet, dat het om 4 à 5 miljoen gulden gaat. Per 1 juli werden de belastingen met honderden miljoenen verlaagd!

2. Voor de voogdijverenigingen werd nog geen nieuwe financiële regeling gemaakt. De regeling, waarbij 5% voor eigen rekening komt, bleef onveranderd.
Bij de sterk oplopende verpleegprijzen in de tehuizen wordt deze 5% voor een aantal verenigingen uiteraard een snel toenemende last, waarbij al gauw het moment aanbreekt, dat men zich af kan vragen of het financieel verantwoord is voogdijen te aanvaarden. Een voogdijvereniging met 100 tot 150 pupillen komt nl. met de huidige regeling al gauw te staan voor een tekort van *f* 12.000,– tot *f* 15.000,– per jaar op de inrichtingsverpleging.
Daar de gezinsverpleging reeds geheel uit subsidies wordt betaald, kan aan een volledige vergoeding van de inrichtingsverpleging geen principieel obstakel in de weg staan.
Hopelijk kan de minister op korte termijn ook de voogdijverenigingen tegemoet komen.

tenslotte

De minister nam het initiatief. De particuliere kinderbescherming zal aan dit bijzonder waardevolle initiatief thans inhoud moeten geven. Dat kan alleen als de Nationale Federatie als volwaardig gesprekspartner van de overheid gaat functioneren, allerlei initiatieven coördineert en haar leiding terzake door de aangesloten instellingen wordt erkend. Dat zal de Federatie bovendien slechts kunnen als het beschikt over een goed geoutilleerd wetenschappelijk bureau, dat voor voldoende doorwerkt materiaal zorgt.
De financiële basis voor sanering en verdieping van het interne kinderbeschermingswerk is gelegd.

H. J. BEUKE.

BEJAARDENZORG

bejaarden in hengelo (o)

Van de hand van een leek op het gebied van het maatschappelijk werk mag geen verhandeling en ternauwernood een beschouwing verwacht worden in een kaderorgaan van een vereniging voor maatschappelijk werk en daarom zal ik, schrijvende, nadat ik mijn 'opdrachtgeefster' vergeefs op mijn ondeskundigheid gewezen had, mij proberen te beperken tot het weergeven van feiten en misschien een paar zakelijke conclusies.

Wij hadden hier de zaterdag voor Pasen een feestelijke dag, want toen opende de heer Drees het bij ons Bejaardencentrum behorende Verzorgingshuis. Wij waren dankbaar, dat Zijne Excellentie dit wilde doen; hij had immers acht jaar vroeger het centrum zelf ook geopend.

Zoals bij een aantal van mijn lezers ongetwijfeld bekend is, maar naar ik meen geenszins bij allemaal, heeft Hengelo een afdeling van Humanitas. Zij werd in 1945 opgericht.

De sectie Bejaardenzorg van deze afdeling constateerde de behoefte aan kleine woningen voor bejaarden. De vroegere oplossingen: inwonen bij getrouwde kinderen of het aanhouden van het grote huis nadat de kinderen eruit getrokken zijn, kreeg steeds meer bezwaren, deels van sociale deels van economische aard. Deze behoefte leidde tot de oprichting van een stichting, die officieel Stichting Humanitas Hengelo heet en in de wandeling de Bouwstichting, en later van een tweede stichting: 'Bejaardenzorg Humanitas Hengelo'. De eerste bouwt en exploiteert en de tweede bevordert het sociale welzijn van de bewoners. Er zijn een aantal over-en-weer bestuursleden en er wordt dikwijls gecombineerd vergaderd, maar de doelstellingen worden onderscheiden en met name de financiën worden (door twee penningmeesters) zorgvuldig uit elkaar gehouden.

De Bouwstichting bouwde in '53—'54 78 bejaardenwoningen en zette er een gemeenschapshuis bij met een gezelschapszaal, een wasinrichting, een knutsel- of timmerkelder, een paar logeerkamers en een woning voor een toezichthoudend en hulpverlenend echtpaar. Dit alles is geschiedenis; er is allerhand over gepubliceerd. Dr. W. Drees opende dit centrum op 29 mei 1954 — dus juist acht jaar geleden.

Naarmate de jaren vervloden en de bewoners, ook gemiddeld, merkbaar ouder werden, ontwaarden wij een duidelijke behoefte aan meer zorg. Voor hen voor wie het zelf huishouden te bezwaarlijk werd, was een radicale oplossing nodig, die wij de vorm gaven van een Verzorgingshuis. Dit huis, dat wij in twee stadia gebouwd hebben, en dat dus dit voorjaar geopend werd, moet dus wel worden onderscheiden van het hierboven genoemde gemeenschapshuis (ondanks het feit dat het in de in 1954 uitgegeven brochure over het wooncentrum verzorgingshuis wordt genoemd). Het Verzorgingshuis biedt plaats aan 25 bejaarden, grotendeels in één persoons

kamers. Het is een huis, dat een opgewekte indruk maakt; de entrée is fleurig, de gangen en de trap zijn voldoende breed en licht, de gezelschapskamer is groot, zonnig en gezellig. Elke bewoner heeft een royale kamer, waarin een divanbed staat en verder de eigen meubelen van de bewoners. Elke kamer heeft een flinke kast, een elektrische kookplaat en een wastafel in het voorportaaltje en een w.c. Er is een gezamenlijke badkamer, een woning voor de verzorgers, een kamer voor inwonende verpleeghulp en een speciaal ingerichte keuken voor het hele huis. De maaltijden worden op de kamers gebracht.
Dit huis, waarvan eerst het gelijkvloerse deel werd gebouwd en betrokken en een jaar later de bovenverdieping (dit laatste was voor de benedenbewoners een vervelend gebeuren, dat ze dapper en zonder mopperen hebben doorstaan) is in zekere zin de sluitsteen van het geheel. De dag van de opening was een echt feest, met muziek en tractaties en toespraken; het hele gemeentebestuur was aanwezig en veel goede vrienden van ons werk en dr. Drees liet met een goede toespraak en daarna door zijn vele gesprekken met bestuursleden en bewoners merken, hoe diep hem het bejaardenwerk nog ter harte gaat.
Inmiddels zijn wij van gevoelen, dat toch niet alles rozegeur en maneschijn is en dat er redenen zijn om zorg te dragen, dat wij niet van het goede pad afdwalen. Wij hebben in deze jaren bepaalde lessen geleerd en ik meen, dat het van algemeen nut kan zijn, als ik hier even op in ga.

Een van de bij het bestuur bij de oprichting in 1954 sterk levend ideaal was het tot blijvende werkelijkheid maken van de gemeenschapsgedachte in het centrum, aldus in leven houdende, ook in de stad, de oude Twentse 'Naoberschop'. Hiertoe deden wij een beroep op de nieuwe bewoners om naar vermogen bij te dragen in ons sociaal fonds, en wel door bijdragen ineens als door regelmatige wekelijkse bijdragen. Uit dit fonds bestrijden wij de kosten van de sociale zorg, d.w.z. de algemene kosten van het gemeenschapshuis en de kosten voor eventuele persoonlijke verzorging bij ziekte.
Wij hebben tot onze teleurstelling moeten ervaren, dat dit systeem onder deze mensen en onder deze omstandigheden, die principieel anders zijn dan die op het oude platteland, niet feilloos werkt. Een aantal bewoners begrijpt het, een aantal niet. Er ontstonden moeilijkheden, toen wij een beroep deden voor een vrijwillige verhoging en daarbij er aan herinnerden, dat wij enige huurverhogingen achtereen niet hadden toegepast; men ging zitten rekenen, ontdekte onbillijkheid in het bestaan van bijdrageverschillen, beriep zich op rechten — alles bijeen zorgde een vrij luidruchtige minderheid ervoor, dat de bereidheid tot vrijwillig doen wat mogelijk was, verdween en wij waren genoodzaakt de bijdrage voor het sociale fonds vast te stellen op een gelijk bedrag per woning per week. Dit is nu een verhuurvoorwaarde voor nieuwe bewoners. De huur is nog steeds *f* 6,05 per week plus *f* 0,25 voor water.
Nu deze storm voorbij is, blijkt er een bron van ontevredenheid te zijn weggenomen en krijgt het 'bewonersbestuur' dus weer de kans om een aantal aantrekkelijke dingen van samen doen voort te zetten. Wellicht was ons eerste idee te hoog gegrepen — niet voor een periode van idealistisch beginnen, maar wel op den duur — en zeker met oud wordende mensen, die merendeels hun leven lang hebben geleerd, en veelal ook wel hebben moeten leren, om zuinig te zijn en te zorgen, dat je tegenover een harde en vijandige wereld niet tekort kwam.
Een tweede les is, dat wij ons te simplistisch hebben voorgesteld, hoe de oude mensen zelfstandig in hun huisjes zouden blijven wonen, totdat dat niet meer ging en dan zonder schokken overgaan naar het Verzorgingshuis. Die vrij plotselinge bereidheid tot die overgang komt voor, met name b.v. bij een man wiens vrouw overlijdt. Maar in het algemeen is er een tussenperiode, die bij onze nu werkelijk oud wordende bewoners (want velen die er in 1954 introkken, wonen nog steeds in hun huisje), zich hoe langer hoe duidelijker aftekent. In deze periode wil men helemaal nog niet

uit zijn huisje weg en wij willen graag meewerken aan een zo lang mogelijke bestendiging van hun zelfstandigheid. Maar duidelijk is, dat er steeds meer hulp nodig zal zijn; hulp bij het zwaardere werk in huis, vaker hulp bij voorziening van maaltijden; soms dus dagelijkse hulp bij bepaalde gebeurtenissen in huis.
Overigens tekent zich hierbij de behoefte af aan de beschikking over medisch advies, om te bepalen hoe groot de feitelijke behoefte aan geregelde hulp is en wanneer het ogenblik is gekomen, waarop een bewoner van een der huisjes er beter aan doet naar het Verzorgingshuis over te gaan. Op het geven van deze vergrote mate van hulp waren wij niet ingeschoten en wij zoeken nu de weg naar de juiste vorm van gezinsverzorging, waarbij natuurlijk de gedachten ook uitgaan naar bestaande Hengelose organisaties.
En de derde les is, dat gewaakt moet worden tegen overbelasting van bestuursleden, die in hun vrije tijd meewerken aan de goede gang van zaken. Ik heb met grote belangstelling het artikel 'Apart of samen helen' in het aprilnummer van dit blad gelezen en de daarin vervatte aanhalingen uit de katholieke brochures over de relatieve waarde van vrijwilligers- en beroepswerk in het maatschappelijk werk. Ik ben erg dankbaar voor het feit, dat onze bestuursleden, en natuurlijk weer vooral een aantal van hen, zoveel tijd en moeite er voor over hebben gehad om alles goed te laten lopen. Maar er komt een ogenblik, dat men moet constateren, dat zulke bestuursleden niet langer 'besturen', niet langer een bestuursbeleid helpen uitdragen en concretiseren, maar eigenlijk medewerken aan het toezicht op het met de dagelijkse werkzaamheden belaste personeel. Het is op den duur duidelijk, dat zulk regelmatig toezicht nodig is om ontsporingen te voorkomen en wij overwegen dus thans de maatregelen die nodig zijn om dit te verkrijgen. Hoe de oplossing wordt, hangt van allerlei omstandigheden af en het heeft geen zin om hier nu al over in details te treden, maar dat wij in dit verband zeer geïnteresseerd zijn in de recente mededeling van de minister van Maatschappelijk Werk over de mogelijkheid van financiële steun juist voor objecten als het onze, zal een ieder begrijpen.
Na u deelgenoot gemaakt te hebben van een paar moeilijkheden, mede omdat wellicht daardoor een overeenkomstig probleem elders kan worden omzeild, wil ik dit praatje eindigen met een positief geluid. Wij zijn in Hengelo zo overtuigd, dat deze wijze van zorgen voor de woonbehoeften van oude mensen een goede is, dat wij er mee door zullen gaan. De plannen voor een tweede centrum, opgezet volgens dezelfde grondgedachte als het bestaande (maar natuurlijk moderner en naar we hopen nog beter) zijn gereed en de bouwvoorbereidingen zijn begonnen. Zoals ook bij het eerste plan het geval was, maken wij hierbij gebruik van een verheugende medewerking van de plaatselijke industrie, die er veel belang bij heeft, dat door het verhuizen van bejaarden naar deze kleine woningen, een overeenkomstig aantal normale gezinswoningen in Hengelo beschikbaar komen, en dit belang dan ook tot uiting brengt in daadwerkelijke deelname in de financiering.
Op deze wijze voortgaande hopen wij, dat wij binnen afzienbare tijd dr. Drees een derde maal zullen kunnen vragen naar Hengelo te komen voor een feestelijke opening!

IR. A. KALFF.

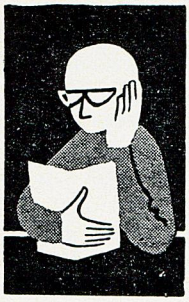

BOEKBESPREKINGEN

voorzieningen voor bejaarden in amsterdam

Verkrijgbaar: Sociale Raad, Herengracht 174, Amsterdam, tel. (020) 24.05.01
Prijs *f* 8,90
De gemeentelijke commissie inzake bejaardenvraagstukken te Amsterdam heeft onder bovenvermelde titel een rapport gepubliceerd. Bedoeld is een *inventarisatie* te geven van de veelheid en veelsoortigheid van voorzieningen om mede daardoor te komen tot een overzichtelijk geheel.
In Amsterdam wonen momenteel rond 100.000 personen van 65 jaar en ouder. Dit is ruim 11% van de bevolking (Nederland rond 9%). De verschillende onderdelen van het rapport behandelen:

de financiële situatie en de bestaande voorzieningen
(Inkomsten uit arbeid, pensioenen, uitkering volgens sociale wetten, belastingvermindering, gereduceerde tarieven, etc.)
T.a.v. een 'benodigd inkomen' wordt de gesuggereerde landelijke norm van *f* 2500,– tot *f* 2700,– per jaar voor een echtpaar aan de lage kant geacht. Amsterdam komt tot een 'uitkering' van plm. *f* 3000,– (1959–1960).

de arbeid voor bejaarden, de huisvesting en de tijdsbesteding
Voor dit laatste punt wordt een uitgebreid overzicht verstrekt van allerlei activiteiten en de subsidies die de overheid verleent.

de aanvullende hulpverlening en de taak van het maatschappelijk werk
De groep, die voor aanvullende hulp in aanmerking komt, omvat 20 à 25 duizend personen. De hulpverlening kan gaan om *vriendschappelijk bezoek, eenvoudige hulp* (door vrijwilligers), *verstrekken van warme maaltijden* (momenteel 300 personen drie maal per week), *huishoudelijke hulp* (door betaalde hulp), wijkverpleging en wasbeurten.

de voorzieningen voor lichamelijk en/of geestelijk minder-valide bejaarden en de bejaardenhuisvesting
Het rapport is rijk voorzien van documentatie, die in een 44-tal bijlagen is opgenomen.

bejaard zijn in amsterdam

is een tweede rapport. Dit is samengesteld in opdracht van de gemeente Amsterdam (in samenwerking met het ministerie van Maatschappelijk Werk) door vier samenwerkende sociologische instituten. Dit zijn: het Humanistisch Instituut voor Sociaal Onderzoek (HISO), de Stichting Gereformeerd Sociologisch Instituut (GSI), het

Sociologisch Instituut van de Nederlands Hervormde Kerk en het Katholiek Sociaal Kerkelijk Instituut (Kaski).
De verschijning van het rapport is binnenkort te verwachten.
Het eerst vermelde rapport geeft een inventarisatie van voorzieningen met een aanduiding van bepaalde lacunes, waarop eventueel rechtstreeks een beleid van gemeentelijke en/of particuliere instellingen kan worden gericht.
Het tweede rapport schetst de *situatie*, waarin onze bejaarde medemens verkeert. Zijn *uittreden uit het produktieproces*, zijn *fysieke gesteldheid*, zijn *sociale relaties*, zijn *financiële situatie* en zijn *tijdsbesteding*.
Hoe zijn deze situaties en hoe beleeft hij deze (d.w.z. positief of negatief)?
Kan enerzijds gesteld worden, dat dit tweede rapport het eerste a.h.w. inhoudelijk aanvult, anderzijds rijst bij ons wel de kritische vraag of op het vlak van dergelijk onderzoek niet veel te veel versnipperd ligt. Door allerlei instellingen en organen wordt 'onderzocht'. In een aantal gemeentelijke en provinciale rapporten lezen wij dezelfde demografische gegevens en de overzichten — al of niet uitgebreid — van functieverlies, fysieke achteruitgang, enz. Is een bundeling van dergelijke zaken nu werkelijk niet mogelijk? Waarbij toespitsing op een bepaalde plaats — als nu in Amsterdam — gebruikmaking van het algemene materiaal vooronderstelt.
Nu de zaak echter ligt, zoals hij ligt, is het goed, dat de rapporten elkaar completeren. Voor de beleidsvoering in de bejaardenzorg ligt hier een schat aan gegevens ter tafel.

J. MAASDAM

INGEZONDEN MEDEDELING

Geachte redactie,

Met belangstelling en genoegen lees ik meestal uw blad. In het juninummer 1962, zeventiende jaargang no. 3, blz. 59 bij de bespreking van het boek huwelijksmoeilijkheden van dr. P. Popence en D. C. Disney is, wanneer er gesproken wordt over de instellingen die zich met deze problemen bezig houden, een groep van instellingen vergeten.
Er wordt nl. gesteld:
'zowel van gereformeerde, hervormde, r.k. en humanistische zijde zijn bureaus werkzaam op dit gebied'.
De in dit geheel niet onbelangrijke groep van algemene bureaus wordt hier niet genoemd, terwijl er, meen ik, ook van Joodse zijde werk op dit gebied verricht wordt.
Kan dit alsnog gecorrigeerd worden?
Bij voorbaat dankend voor de te nemen moeite.

Hoogachtend,
w.g. E. J. PAKKERT
(reclasseringsambtenaar)